

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta
Ústav translatologie

Bakalářská práce

**Komentovaný překlad: Gleichstellung der
Geschlechter im Lehrplan**

Annotated translation: Emancipate of genders in the curriculum

Praha 2011

Autorka bakalářské práce: Martina Žáková
Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Monika Žárská

Ráda bych touto cestou poděkovala především Mgr. Monice Žárské za pomoc v rámci překladu a celkové vedení práce a Mgr. Robertu Dittmannovi za konzultace v otázkách českého jazyka.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 18.8.. 2011

ANOTACE

Cílem této práce je překlad části publikace *Gleichstellung der Geschlechter im Lehrplan* a komentář k němu. Vedle *Úvodu* a *Závěru* se práce skládá ze dvou stěžejních částí, z *Vlastního překladu* a *Komentáře*. *Komentář* se dělí na čtyři kapitoly. *Překladačská analýza výchozího textu podle Ch. Nordové* text analyzuje na pozadí vnětextových a vnitřtextových faktorů. *Charakteristické rysy výchozího textu a první nástin překladačských problémů* popisují text funkčně-strukturálně po rovinách, soustředí se na překladačsky problémová místa a vytváří tak spojnici mezi analýzou originálu a překladem. *Metoda překladu* stanovuje na základě poznatků prvních dvou částí strategii pro překlad originálu. *Typologie překladačských postupů a nezbytných posunů – konkrétní řešení* aplikuje metodu překladu, uvádí příklady a komentuje problémy.

Klíčová slova: překlad, překladačská analýza, Ch. Nordová, analýza, věrný překlad, volný překlad, překladačský posun, překladačský problém, metoda překladu, neutralizace, morfologie, lexikum, gramatika, syntax, stylistika.

ANNOTATION

The thesis focuses on translation of an extract of the publication called *Gleichstellung der Geschlechter im Lehrplan* and on commentary on this translation. Apart from the *Introduction* and *Conclusion* there are two parts that play central role: *the Translation* itself and the above mentioned *Commentary*. The *Commentary* consists of four chapters. *Translation Analysis of the Original Text Based on Ch. Nord's Model* describes extratextual and intratextual factors of the original text. *Features of the Original Text and First Insights into Problems of Translation* takes functional-structuralist approach, describing different levels of the language used, focuses on tricky parts in the translation and thus links the analysis of the original with the translation. *Method of Translation* sets strategy for the translation of the original, based on conclusions of the two previous chapters. *Typology of Translation Solutions and Unavoidable Shifts – Concrete Examples* puts the method into practice, gives examples and comments on problems.

Key words: translation, translation analysis, Ch. Nord, analysis, faithful translation, free translation, translation shift, translation problem, translation method, neutralisation, morphology, lexis, grammar, syntax, stylistics.

ANOTACE	4
SEZNAM ZKRATEK	7
1. ÚVOD	8
2. VLASTNÍ PŘEKLAD	9
3. KOMENTÁŘ	38
3.1 Překladatelská analýza výchozího textu podle Ch. Nordové	38
3.1.1 Vnětextové faktory	38
3.1.1.1 Vysílatel textu	38
3.1.1.2 Autor textu	38
3.1.1.3 Intence autora	38
3.1.1.4 Funkce textu a jeho stylistické zařazení	38
3.1.1.5 Adresát	39
3.1.1.6 Médium a ráz textu	39
3.1.1.7 Pragmatika místa	40
3.1.1.8 Pragmatika času	40
3.1.1.9 Důvod komunikace	40
3.1.2 Vnitrotextové faktory	41
3.1.2.1 Téma a obsah textu	41
3.1.2.2 Presupozice	41
3.1.2.3 Výstavba a členění textu, makrostruktura	42
3.1.2.5 Suprasegmentální prvky	42
3.2 Charakteristické rysy výchozího textu a první nástin překladatelských problémů ...	43
3.2.1 Stylisticko-morfologická rovina	43
3.2.2 Stylisticko-lexikální rovina	45
3.2.3 Stylisticko-syntaktická a gramatická rovina	49
3.2.4 Stylisticko-textová a intertextová rovina	51
3.2.5 Stylisticko-pragmatická rovina	51
3.3 Metoda překladu	51
3.4 Typologie překladatelských postupů a nezbytných posunů – konkrétní řešení	52
3.4.1 Suprasegmentální rovina	52
3.4.2 Morfologická rovina	53
3.4.3 Lexikální rovina	53
3.4.3.1 Stylistická rovina výrazů	54
3.4.4 Syntaktická rovina	54
3.4.5 Pragmatická rovina	54
4. ZÁVĚR	55
5. LITERATURA	56
5.1 Použitá	56

5.1.1 Primární.....	56
5.1.2 Sekundární.....	57
5.1.3 Internetové zdroje	57
5.2 Studovaná.....	58
5.2.1 Translatologické a jazykovědné publikace.....	58
5.2.3 Slovníky	59

SEZNAM ZKRATEK

FVG: Funktionsverbgefüge

K: komentář

O: originál (tedy originál stažený z internetu ve formátu PDF, příloha k bakalářské práci je tištěna z formátu word a je ochuzena například o stránky s obsahem celé brožury)

P: překlad

1. ÚVOD

Pro bakalářský překlad jsem si vybrala text z brožurky *Gleichstellung der Geschlechter im Lehrplan*. Byla vydána roku 1994 v Kielu, autorkami jsou vyučující na Univerzitě Kiel Regine Biggová, dr. Friederike Braunová a dr. Lore Hoffmannová. Brožura byla vypracována v rámci revize učební osnovy a má přispět ke zlepšení postavení žen v rodině, práci i společnosti. Řekla bych, že jejím hlavním cílem je dopomout ke zrovnoprávní prostřednictvím školy, tedy začít na školní půdě, aby se mohlo pokračovat mimo ní. Celá brožura se skládá ze samotného textu a doporučené literatury pro ty, kteří se o problematiku zajímají. Je členěna na kapitoly a podkapitoly, které jsou ještě dále děleny, jde v podstatě o velice segmentovaný text. Samotný text s fakty autorky prokládají vlastními postřehy a nápady, z nichž nejrozsáhlejší je seznam pěti tezí, které jsou dále rozebírány.

Při výběru konkrétní části textu celé brožury jsem se řídila požadovaným rozsahem a šlo mi samozřejmě o to vytvořit překladem smysluplný text. Proto jsem vybrala část hned ze začátku brožury, kde nechybí obecný úvod a vhled do problematiky. V textu jsem zároveň ponechala původní poznámky pod čarou, což byly vesměs odkazy na jiná díla, některé jsou poznámky překladatele. Přeložená část tvoří zhruba třetinu celé brožury, pokud do ní počítáme i dlouhý seznam doporučené literatury.

Nedílnou součástí této práce je vedle překladu i komentář k němu. Jeho cílem je definovat a obhájit překladatelskou metodu. K tomuto účelu bude nejprve analyzován výchozí text – jeho cíle, záměry, specifika – podle modelu Nordové, následně se pozornost soustředí na konkrétní překladatelské problémy na úrovni lexika, syntaxe, stylistiky a pragmatiky a na překladatelské postupy a nezbytné posuny z toho pramenící.

V souladu se zadáním práce se komentář překladu bude ubírat od celkové koncepce k dílčím řešením, tj. uplatní se postup *top-down*. Překladatelská analýza výchozího textu a jeho charakteristických rysů si vynutí nezbytné posuny v cílovém textu a povede k určitým překladatelským postupům, jejichž výsledkem budou konkrétní řešení.

1 **2. VLASTNÍ PŘEKLAD**

2

3 Regine Biggová, Friederike Braunová, Lore
4 Hoffmannová

5

6

7

8

Zrovnoprávnění

9

pohlaví v

10

učební osnově

11

12

13

14

Podněty pro školu a výuku

15

16

17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44

Zrovnoprávnění pohlaví v učební osnově

Podněty pro školu a výuku

Regine Biggová

Pedagogická fakulta / Speciální pedagogika

Univerzita Kiel

Olshausenstraße 75

24118 Kiel

Tel. 0431/880-1197

Dr. Friederike Braunová

Centrum pro interdisciplinární výzkum žen – CIVŽ

Univerzita Kiel

Olshausenstraße 40

24098 Kiel

Tel. 0431/880-1173

Dr. Lore Hoffmannová

Institut pro pedagogiku přírodních věd – IPPV

Univerzita Kiel

Olshausenstraße 62

24098 Kiel

Tel. 0431/880-3163

Všechna práva vyhrazena, Kiel 1994

Regine Biggová, Friederike Braunová, Lore Hoffmannová

45 **Zrovnoprávnění žen a mužů, chlapců a**
46 **děvčat v rodině, zaměstnání a společnosti**

47

48 **1.1. Ženy ve společnosti**

49

50 Podle mnoha názorů se situace dívek a žen v tomto století, obzvláště v posledních
51 desetiletích, zlepšila. S ohledem na šance na vzdělání a vzdělávání žen je to v podstatě
52 dobře.

53 Můžeme doložit, že ženy dnes nešídíme v pracovní sféře, politice ani ve společnosti, jak
54 tomu bylo v minulosti. Výkony, které ženy v jednotlivých vědních disciplínách, v hudbě
55 nebo umění podaly, berou lidé na vědomí. Brehmerová v této souvislosti hovoří o
56 patriarchátu a vychází z toho, že se zde jedná o formu společnosti, v níž se dominance
57 mužů jakožto sociální skupiny ukazuje na všech rovinách veřejného života¹. Podle
58 tohoto kritéria můžeme dnešní společnost ještě stále označit za společnost patriarchální.

59

60 **Zrovnoprávnění**

61

62 Heslo francouzské revoluce zní „volnost, rovnost, bratrství“. Těmito popsány
63 lidskými právy jsou však míněna jen práva občanů – mužů. O 150 let později bylo
64 v Základním zákoně článku 3 Spolkové republiky Německo zformulováno: „Muži a
65 ženy jsou si rovni. Nikdo nesmí nikoho poškodit nebo upřednostnit kvůli jeho pohlaví,
66 jeho rase, řeči, vlasti, víře, náboženským nebo politickým myšlenkám.“ Realita ve
67 Spolkové republice Německo však ukazuje: Zakotvení v Ústavě samo o sobě nestačí
68 k tomu, aby měly ženy zaručené stejné možnosti rozvoje, jako mají muži.

69

70

71 1 Brehmerová, Ilse (vydavatel) (1991). *Schule im Patriarchat - Schulung für's Patriarchat*. Weinheim:
72 Beltz. str. 9 a dál

73 V posledních desetiletích se pojmy rovnoprávnost, rovnost, zrovnoprávnění a
74 emancipace staly hesly. V nejširším slova smyslu jsou spojovány s požadavky lepšího
75 vzdělávání a vzdělání pro ženy, lepší možnosti výdělků, tj. také větší šance na kariérní
76 postup, stejně jako s požadavkem na společnost, v níž by si ženy mohly utvářet život
77 podle svých představ, aniž bychom jim jakkoli bránili nebo by dokonce musely počítat
78 s represí. Podle průzkumu Institutu pro demoskopii v Allensbachu vidí jen 27% žen
79 v západním Německu a 21% ve východním Německu zrovnoprávnění ve Spolkové
80 republice jako uskutečnitelné. Vedle toho vzrostlo přesvědčení, že muži jsou
81 v zaměstnání, politice i v rodině obecně ve výhodě. V roce 1992 o tom bylo
82 přesvědčeno 59% žen, zatímco v roce 1974 to bylo jen 38%².

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100 2 Institutu pro demoskopii v Allensbachu (vydavatel) (1993). *Frauen in Deutschland.*
101 *Lebensverhältnisse, Lebensstile und Zukunftserwartungen. Die Scheringstudie '93.* Kolín nad Rýnem:
102 Bund. str. 32 a dál

103 **1.2. Vzdělání**

104

105 **Podíl na vzdělání**

106

107 Zástupkyně a zástupci menšinového názoru komise ankety „Budoucí vzdělávací politika
108 – vzdělání 2000“ uvádějí, že „vzdělání a výchova je jen nabídka pro lidi. Každý sám
109 jednotlivě (!) zodpovídá za to, co z této nabídky dělá“³.

110

111 Toho času mají děvčata oproti chlapcům v průměru podstatně lepší školní vzdělání⁴.
112 Odborné vzdělání, popř. studium zakončují ženy většinou s dobrými známkami.
113 Děvčata a ženy se od chlapců a mužů liší jen výběrem předmětů, popř. výběrem
114 učebního oboru. Tato volba má však velký vliv na další utváření životních cest mladých
115 lidí.

116

117 Chceme se připojit k menšinovému názoru komise ankety: Všechny posudky působivě
118 dokládají, „že naše společnost je od zrovnoprávnění pohlaví hodně vzdálena“. Dále
119 potom: „Prozatím ještě stále platí, že děvčata i chlapci jsou v průběhu dospívání pod
120 silným formujícím vlivem rodově specifických faktorů. To, co nám ve škole vtiskli,
121 ještě stále přispívá k tomu, že mladí muži považují rozdělení práce v rodinné i pracovní
122 sféře určené pohlavím za samozřejmé a že mladé ženy toto rozdělení práce zahrnují do
123 svého životního plánování“⁵.

124

125 3 Německý Bundestag (vydavatel) (1990). *Anhangsband zum Schlußbericht der Enquete-Kommission*
126 *"Zukünftige Bildungspolitik 2000"*. tisk 11/7820. Bonn: Heger. str. 23

127 4 srov. Nyssenová, Elke: Geschlechterdifferenzen im Bildungswesen. In: Derichs-Kunstmannová,
128 Karin/Müthing, Brigittová (vydavatel) (1993). *Frauen lernen anders. Theorie und Praxis der*
129 *Weiterbildung für Frauen*. Bielefeld: Kleine. str. 19-35

130 5 Německý Bundestag (vydavatel) (1990). *Anhangsband zum Schlußbericht de Enquete-Kommission*
131 *"Zukünftige Bildungspolitik 2000"*. tisk 11/7820. Bonn: Heger. str. 35

132 **Vzdělávací instituce**

133 Vzdělávací zařízení jsou instituce, jejichž vedení a správa náleží většinou mužům. Podíl
134 vedoucích žen na školách ve Šlesvicku-Holštýnsku je velmi malý, stejně jako podíl
135 vyučujících profesorek na vysokých školách ve Šlesvicku-Holštýnsku – jsou to jen 4%
136 (!) profesorského sboru⁶. Oproti tomu spočívá pedagogická praxe na podřadných a hůře
137 placených pozicích a na pozicích, kde se musí přijímat rozkazy nadřízených, v rukou
138 žen. Podíl mužů mezi vyučujícími se zvyšuje s věkem žaček a žáků a s požadavkem na
139 vzdělání navštěvované školy.

140

141 **1.3. Ekonomické životní situace žen**

142 **Změna ekonomické situace žen**

143 Navzdory právnímu zrovnoprávnění jsou ženy ve výdělečné sféře stejně jako
144 v ostatních oblastech života šizeny. Podmínky, za nichž ženy byly a jsou výdělečné
145 činné, se změnily. A přeci můžeme velkou část dnešních problémů žen na pracovním
146 trhu vysvětlit historicky. V dřívějších stoletích pracovaly ženy v rámci rodiny, kde se
147 dělily o domácí práce, jako nádenice, dělnice, služebné a služky. Byl jim uzavřen
148 přístup k podnikovému vzdělávání. Být učeň, tovaryš nebo dokonce mistr bylo
149 vyhrazeno mladým mužům. Výdělečná Práce žen nebyla nutná ani ji muži netrpěli,
150 natož že by ji viděli rádi. Od poloviny minulého století se některé ženy a sociální spolky
151 snažily zařídit možnosti vzdělávání pro dívky a ženy. Snahy rozvinout vzdělávání stejně
152 jako střední odborné školy nebo kurzy narazily na prudký odpor. Když už nějaké
153 vzdělávání, potom takové, které se vztahuje k domácnosti. Každopádně by měla
154 výdělečná činnost překlenout čas mezi ukončením školy a sňatkem. Tradičně by měla
155 být při založení rodiny zajištěna materiální situace, ale tato zodpovědnost by měla ležet
156 výhradně na muži. To bylo rozšířené přání, které ale často neodpovídalo skutečným
157 životním podmínkám.

158

159

160 6 Ministryně pro ženy země Šlesvicko-Holštýnsko (vydavatel) (1991). *Zahlen - Daten - Fakten.*
161 *Frauen in Schleswig-Holstein.* Kiel: Ministryně pro ženy země Šlesvicko-Holštýnsko. str. 22

162 **Dnešní účast v pracovním procesu**

163 Tendence zapojení žen do pracovního procesu je ve starých spolkových zemích spíše
164 stoupající, v nových spolkových zemích však ustupuje. Ženy v nových spolkových
165 zemích se s nezaměstnaností potýkají více než muži. Ženy v obou částech Spolkové
166 republiky Německo si přejí být výdělečně činné. Kariéra dnes zaujímá v hodnotovém
167 žebříčku žen stejně vysoké místo jako partnerství, děti a volný čas. Možnosti výdělků
168 žen závisí ve vysoké míře na společenských rámcových podmínkách, které jsou určeny
169 rozdělením práce (specifickým podle pohlaví) a obrazem, který má společnost o ženách
170 a mužích. V bývalé NDR pracovalo 91% všech žen, ve starých spolkových zemích to
171 bylo zhruba 54%. Nárůst výdělečné práce žen ve starých spolkových zemích od počátku
172 80. let je odvozen z expanze práce na částečný úvazek⁷. Roku 1988 mělo 40% žen
173 zaměstnání s pravidelnou pracovní dobou, roku 1975 to bylo pouze 30%. S prací na
174 částečný úvazek jsou často spojeny nekvalifikované, namáhavé činnosti, nedostatečné
175 možnosti pracovního postupu a finanční ztráty.

176

177 **Výběr povolání**

178 Ženy a muži se soustředí na takové profesní oblasti, které pro ně platí jako typické.
179 Případné odbočky z těchto předurčených cest zastaví nejpozději volba zaměstnání nebo
180 studia. Učební obory, které jsou ženami nejsilněji zastoupené, byly roku 1991 ve
181 starých spolkových zemích: asistentka lékaře, prodavačka v maloobchodě, kadeřnice,
182 obchodnice pracující v kanceláři, obchodnice v průmyslu, zubní asistentka, bankovní
183 obchodnice. V nových spolkových zemích jsou to prodavačka v maloobchodě,
184 obchodnice pracující v kanceláři, obchodnice průmyslu, kadeřnice, kuchařka, zubní
185 asistentka, vedoucí restaurace. 55%, popř. 51% všech žen, které navštěvovaly učňovský
186 obor, si vybralo tato povolání⁸.

187

188 7 Roku 1980 to bylo dohromady 2,7 miliónu pracovních míst na částečný úvazek, roku 1990 to bylo již
189 3,9 miliónu. Srov. ze statistiky Globus-Statistik 6950

190 8 Spolkové ministerstvo pro vzdělání a vědu (vydavatel) (1993). *Berufsbildungsbericht 1993*.
191 Schriftenreihe Grundlagen und Perspektiven für Bildung und Wissenschaft (34). Bad Honnef: Bock.
192 str. 55 a následující str.

193 V procesu výběru povolání stojí dívky před těžkou volbou: když si zvolí typicky ženské
194 povolání, budou mít nižší příjem a malé šance na postup. Když si vyberou spíše
195 typickou mužskou profesi, budou vystaveny diskriminaci na pracovišti a budou zde také
196 zaměstnány v oblastech, v nichž budou vydělávat méně než jejich mužští kolegové.
197 V tomto horizontálním rozdělení pracovního trhu se zrcadlí hierarchie v závislosti.
198 Rovněž pozorujeme diskriminaci žen na vertikální rovině pracovního trhu. Podle
199 nejnovějších šetření se ženy a muži vzdělávají v obchodních profesích přibližně stejným
200 podílem. Zde mají ženy – ve srovnání se všemi ostatními jinými ženami – nejvyšší
201 příjem. Již po několika málo letech v práci však vznikají rozdíly v příjmech žen a mužů,
202 protože ženy často nemají stejné možnosti dalšího vzdělání a postupu jako muži. Takže
203 ženy působí v oblasti služeb navzdory dobrým kvalifikačním předpokladům v hůře
204 kvalifikovaných oblastech uplatnění, a jejich šance na postup jsou daleko menší než
205 šance jejich kolegů. Následek je, že ženy dostávají zpravidla nižší plat než muži.
206 Zaměstnankyně v průmyslu, obchodě, úvěrnictví a pojišťovnictví vydělává v průměru
207 ve Šlesvicku-Holštýnsku 67% a dělnice v průmyslu 70% platu jejich mužských kolegů⁹.
208 Vedle toho ženy podstupují větší riziko než muži, že ztratí práci. Data pracovního trhu
209 ukazují, že navzdory rovnosti šancí děvčat a žen na vzdělání nemůžeme mluvit o
210 rovnocenném postavení pohlaví na vertikální rovině pracovního trhu. Změna současné
211 situace spočívá např. v zákonech o zrovnoprávnění, které by zavedly spolkové země,
212 nebo v plánech, které by podporovaly ženy, což už některé země, popř. podniky,
213 rozvíjejí.

214

215

216

217

218

219

220

221 9 Ministryně pro ženy země Šlesvicko-Holštýnsko (vydavatel) (1991). *Zahlen - Daten - Fakten.*
222 *Frauen in Schleswig-Holstein.* Kiel: Ministryně pro ženy země Šlesvicko-Holštýnsko. str. 22

223 1.4. Ženská otázka – mezery ve výzkumu

224

225 Tvorba teorií a modelů ve vědách bývá založena na „mužských životních vztazích“, aby
226 bylo možné odvodit teorie, které by platily pro ženy a muže, stejně tak jako pro dívky a
227 chlapce. Zde uvádíme exemplárně jen jeden příklad: Basil Bernstein odvodil svou teorii
228 o restringovaném a elaborovaném kódu z výzkumů, jichž se účastnili pouze respondenti
229 muži (různých vrstev)¹⁰. Z něj čerpá úsudky o inteligenci a schopnosti naučit se jazyk
230 v dělnické třídě a střední vrstvě. Bernstein však do svých výzkumů nezahrnul ženy,
231 takže si sotva mohl položit otázku, zda jeho teorie platí i pro jazykovou socializaci žen.

232

233

234

235

236

237

238

239

240

241

242

243

244

245

246

247 10 Bernstein, Basil (1970). *Soziale Struktur, Sozialisation und Sprachverhalten. (Sociální Struktura,*
248 *socializace a jazykové jednání)* Amsterdam: de Munter.

249 2. Revize učební osnovy ve Šlesvicku-Holštýnsku

250

251 2.1. Zrovnoprávnění jako „ústřední problém“

252

253 Brožura, kterou Vám předkládáme, vznikla v souvislosti s naší prací pro probíhající
254 revizi učební osnovy ve Šlesvicku-Holštýnsku. Podstatné rámcové podmínky této revize
255 učební osnovy, která zahrnuje všechny učební osnovy z oblasti základních škol a
256 druhého stupně¹¹, jsou:

- 257 • orientace učebních osnov na pět ústředních problémů našeho času; tím
258 rozumíme „významné a centrální výzvy, které jsou kladeny jednotlivcům (!) i
259 společnosti v současnosti a budoucnosti¹¹,
- 260 • zajištění a vzdělání přesahující rámec školy a
- 261 • zesílení spolupráce, která by přesahovala jednotlivé předměty¹³.

262

263

264

265

266

267

268 11 Pozn. překl.: německé školství se od českého výrazně liší. Musíme proto podotknout, že v Německu
269 hovoříme o druhém stupni (O: Sekundarstufe I) v souvislosti se základní školou i reálnou školou.

270 12 Tidicková, Marianne (1992). Předmluva. In: Ministryně školství a kultury země
271 Šlesvicko-Holštýnsko (vydavatel): *Lehrplanrevision in Schleswig-Holstein*. Kiel: Ministryně školství
272 a kultury země Šlesvicko-Holštýnsko. str. 5

273 13 Karpen, Klaus (1992): Rahmenkonzeption für die Lehrplanrevision. In: Ministryně školství a kultury
274 země Šlesvicko-Holštýnsko (vydavatel): *Lehrplanrevision in Schleswig-Holstein*. Kiel: Ministryně
275 školství a kultury země Šlesvicko-Holštýnsko str.17 a následující str.

276 Jako ústřední problém našeho času vidíme „zrovnoprávnění žen a mužů, chlapců a
277 děvčat v rodině, zaměstnání a společnosti“. Nové učební osnovy by měly vést k tomu,
278 že lidé budou tento ústřední problém vnímat a změní se podle něj i výuka. Tento
279 centrální úkol (v rámci revize učební osnovy jde o uvedený základní problém 4) má ve
280 společnosti pevný řád; vede nejen k postranním otázkám ohledně tradičních vzorů rolí a
281 struktur ve všech společenských oblastech, ale předpokládá i pohotovost jak na straně
282 členů komise učební osnovy, tak i na straně současných vyučujících, že se budou
283 intenzivněji zabývat obrazem ženskosti a mužskosti, stejně jako vlastního
284 hierarchického uspořádání mužů a žen ve společnosti¹⁴.

285

286 Další čtyři ústřední problémy, na které se mají učební osnovy orientovat, jsou:

- 287 • základní hodnoty lidského soužití, obzvláště mír, lidská práva a život v souladu
288 se světem, který s sebou nese rozličné kultury, společenské formy, lidi a národy;
- 289 • přijetí přirozených životních podmínek, vlastního zdraví a ostatních lidí;
- 290 • význam hospodářských, technických a sociálních rámcových podmínek pro
291 utváření životních vztahů;
- 292 • právo všech lidí na utváření politických, kulturních a hospodářských životních
293 vztahů, spoluúčast a spoluodpovědnost ve všech oblastech života.

294 Podrobný popis rámcové koncepce, zdůvodnění a cílů revize učební osnovy najdete
295 v dokumentaci k revizi učební osnovy ve Šlesvicku-Holštýnsku, kterou roku 1992
296 vydala ministryně školství a kultury země Šlesvicko-Holštýnsko.

297

298

299

300 14 Hoffmannová, Lore (1993). Mädchen und Naturwissenschaften und Technik – eine schwierige
301 Beziehung. In: Pfisterová, Gertrud/Valtinová, Renate (vydavatel). *Mädchenstärken. Probleme der*
302 *Koedukation in der Grundschule*. Frankfurt, M.: Arbeitskreis Grundschule - Der Grundschulverband
303 - e.V. str. 114- 123

304 **2.2. Stanovení cíle a obsah této brožury**

305

306 Brožura, kterou vám předkládáme, má posloužit zahrnutí ústředního problému 4 do
307 práce na učební osnově a do školního vyučování. Obsahuje zásadní postřehy ke
308 zrovnoprávnění pohlaví a využívá je při výuce. Cílem je zdůraznit vazby mezi otázkou
309 pohlaví jako společenským ústředním problémem a školou s jejími disciplínami. To za
310 prvé znamená vytvořit vyučovací předmět, který by se zaměřil na vztah obou pohlaví v
311 různých souvislostech, a za druhé je třeba také zohlednit pohlaví jako faktor, který
312 podvědomě působí v interakcích vyučování. Dále bychom chtěli ukázat, kde a jakou roli
313 hraje otázka pohlaví ve škole a při vyučování, a chtěli bychom poskytnout podněty pro
314 to, jak se vypořádat s tématem v různých školních předmětech.

315 S těmito podněty se obracíme nejen na vyučující a odborníky, kteří se podílejí na revizi
316 učební osnovy, ale na všechny učitelky a učitele, kteří se o téma zajímají. Předběžné
317 znění této brožury bylo k dispozici předsedajícím komise učební osnovy již v říjnu 1992
318 pro probíhající práci na učební osnově. Naše návrhy chápeme jako soubor podnětů a ne
319 jako kompletní inventář témat a materiálů. Vycházíme z toho, že některé z těchto
320 podnětů již mohou být součástí vyučování. Jednotlivá témata jsou tu pouze načrtnuty.

321 Domníváme se, že pokud se sami vypořádáme se zrovnoprávněním pohlaví, tím spíše
322 návrhy odhalíme. Odborníci na oborově specializované obsahy, materiály a metody jsou
323 učitelky a učitelé sami. Jako expertky na téma zrovnoprávnění bychom se nechtěly
324 domáhat oborově specializované nebo pedagogické kompetence pro školní obory, tyto
325 kompetence náležící vyučujícím bychom však chtěly doplnit o aspekt pohlaví.

326

327

328

329

330

331

332

333

334 Předložená brožura přijímá základní vzdělání, které není omezeno školním rokem¹⁵ a
335 jedním druhem školy, jaké stanovuje koncept revize učební osnovy. Proto v textu
336 nenajdete žádná omezení toho druhu. V části 3 rekapitulujeme ve formě tezí základní
337 postřehy k otázce vztahu pohlaví a k jeho možné změně. V části 4, která je doplněna o
338 teze s příklady ze školního prostředí, ukazujeme, jak se společenský vztah pohlaví
339 projevuje také ve škole. Tímto bychom chtěli zdůraznit závažnost problému s ohledem
340 na školu, přičemž už můžeme pozorovat počátky změn. V části 5 poskytneme –
341 seřazeno podle předmětů – návrhy témat pro výuku. Témata však popisujeme jen
342 v heslech; přesné znění nesmíme dopředu prozradit. Části 4 a 5 se obsahově částečně
343 kříží, sledují však různé cíle. V části 4 jde o znázornění tezí, zatímco část 5 má
344 poskytnout systematickou nabídku témat pro všechny vyučované předměty. Část 6
345 nakonec obsahuje dva příklady spolupráce, jež přesahuje rámec jednotlivých předmětů.
346 Pomocí témat „Jazyková komunikace“ a „Bydlení“ osvětlíme vztah mezi školními
347 předměty a otázkou pohlaví. Ve výběrové bibliografii členěné podle oborů jsme
348 sestavili literaturu, která se týká jednotlivých aspektů z různých školních předmětů nebo
349 je pro tematiku obecně zajímavá.

350

351

352

353

354

355

356

357

358

359

360

361

362

363 15 Pozn. překl.: tím je zde myšlen formálně ohraničený časový úsek, na něž se dělí celoživotní školní
364 docházka studenta

365 **3. Teze ke vztahu pohlaví ve společnosti**

366

367 Následujícími 5 tezemi bychom chtěly jako pole problému charakterizovat společenský
368 vztah pohlaví, a to v tak těsné formě, že se budeme soustředit pouze na tento problém.
369 Teze se obsahově částečně kříží. Zvolené pořadí nemá žádný význam.

370

371 **Teze 1**

372 Mužské životopisy, mužské jednání a mužské vlastnosti lidé vnímají jako prototypické.
373 Ženy přitom vnímáme jako odchylku od normy.

374 **!**

375 Naší snahou je vytvořit obraz společnosti, který by obě pohlaví zahrnoval stejně.

376

377 **Teze 2**

378 Mužské činnosti a výkony jsou většinou spojeny se společenskou prestiží, ženské bývají
379 méně oceněny nebo ignorovány.

380 **!**

381 Měli bychom rozpoznat význam všech společensky důležitých činností a respektovat je.
382 Přitom bychom měli odstranit představu o zařazení činností k určitému pohlaví.

383

384

385

386

387

388

389 **Teze 3**

390 Ženy a jejich výkony zůstávají z větší části neviditelné.

391 **!**

392 Ve všech společenských oblastech jsou přínosy ženy (ty v minulosti i současnosti
393 tematizovány a jsou viditelné.

394

395 **Teze 4**

396 Vytváření a rozsah životních prostorů žen bývá z větší části určován muži.

397 **!**

398 Ženy i muži mají zajištěné stejné možnosti rozvoje.

399

400 **Teze 5**

401

402 Rodové stereotypy určují, jak jednotlivci vnímají a jsou vnímáni. Proto jsou ženy a
403 muži v možnostech rozvoje omezeni.

404 **!**

405 Ženy i muži mají otevřené přístupy k rozličným životním možnostem. Namísto
406 tradovaných obrazů rolí mají určovat výběr z těchto možností individuální znaky a
407 schopnosti.

408

409

410

411

412 **4. Ilustrace tezí: příklady ze školního kontextu**

413

414 V této části využijeme teze ke vztahu pohlaví ve společnosti na základě příkladů ze
415 školy a výuky. Cílem je znázornit a zdůraznit teze, které se znovu objevují v obsazích
416 vyučování, v jeho utváření, jeho průběhu, v učebních materiálech, stejně jako v jazyce
417 (a to v jazyce jakožto ve vyučovacím prostředku i v jazyce jakožto ve vyučovaném
418 předmětu) a která se traduje prostřednictvím reality současného školství a nerovnosti ve
419 vztahu pohlaví.

420 Ke každé tezi vždy uvádíme příklady z několika vyučovaných předmětů. Uvádíme také
421 první všeobecná opatření, která by vedla ke zrovnoprávnění mužů a žen. Uvedené
422 vyučované předměty a obsahy vyučování představují spíše náhodnou volbu. Zde se ještě
423 nesnažíme o systematickou nabídkou témat. Bezpochyby bychom vždy našli mnoho
424 dalších příkladů.

425

426

427

428

429

430

431

432

433

434

435

Teze 1:

436

Mužské životopisy, mužské jednání a mužské

437

vlastnosti lidé vnímají jako prototypické. Ženy

438

přitom vnímáme jako odchylku od normy.

439

440 **Obsahy vyučování**

441

442 • Němčina a cizí jazyky

443 „Ženská literatura“ platí za speciální žánr literatury: je to literatura žen o žensky
444 specifických tématech. Mužsky specifická oproti tomu bezvýhradně počítáme
445 k literatuře, která usiluje o všeobecnou platnost a je o ni všeobecný zájem. Na
446 výuce literatury bychom se měli této asymetrii vyvarovat a zjistit, jestli je do
447 budoucna nutné se mužskou literaturou na vyučování zabývat.

448 • Umění

449 Recepce umění a přístupy k umění často utváří muži. Převládající mužská
450 měřítko, která známe z dějin umění, nejsou rodově specifická, platila tak i pro
451 ženy. To "zvláštní" v dějinách umění bylo a je respektovaná ženská recepce,
452 která není příliš stará.

453 • Biologie

454 Protože si prototypického člověka představujeme jako muže, často ještě platí
455 funkce ženského těla (cykly, menstruace, těhotenství, klimakterium) za
456 odchylky, pokud ne přímo za nemoc. Na výuce biologie je proti tomu třeba
457 předat přiměřenou představu normality (tj. mužské a ženské).

458

459 **Utváření vyučování a průběh vyučování**

460 • Obecně, obzvláště vyučování přírodovědných oborů a techniky je často jako
461 střížené na míru požadavkům a zájmu chlapců (výběr témat, příklady, přístupy k
462 tématu). Ve srovnání se zájmy chlapců vnímanými veřejností vypadají zájmy
463 dívek jako zvláštní případ. Přitom by mohly být také a právě ve výuce
464 přírodních věd dívky silněji osloveny, pokud témata vložíme do širšího kontextu
465 (např. spalování odpadu jako rámcové téma pro různé chemické procesy;
466 společenské důsledky přírodovědně-technického rozvoje) a neomezíme se pouze
467 na zažitou představu o ženách jako hospodyňkách.

468 **Učební materiály**

469

470 • **Obecně**

471 V učebních materiálech (např. v učebnicových textech) se vyskytuje víc
472 mužských než ženských osob, obzvláště protagonisté jsou „normálně“ muži.
473 V důsledku jsou dívky a ženy vnímány jako odchylky¹⁶.

474

475

476 **Jazyk (jako vyučovací prostředek a vyučovaný předmět)**

477

478 • **Obecně, obzvláště jazykové obory**

479 V mnoha jazycích vyjadřují slova v mužském rodě obecná pojmenování (*občan,*
480 *každý* atd.). Slova v mužském rodě tedy označují lidi obecně, slova v ženském
481 rodě naproti tomu označují speciálně ženy (*občanka, starostka*). Příčiny a vlivy
482 tohoto fenoménu by měly být tematizovány na výuce jazyků.

483

484

485

Teze 2:

486

*Mužské činnosti a výkony jsou většinou spojeny se společenskou
487 prestiží, ženské bývají méně oceněny nebo ignorovány.*

488

489

490

491

492 16 Pozn. překl.: tedy jako odchylka od normality, prototypu, kdy jako normalitu a prototyp chápeme
493 muže - viz. dříve v textu

494 **Obsahy vyučování**

495

496 • **Obecně**

497 Jako vzory zasluhující uznání představují vyučující žačkám a žákům velké
498 přírodovědce, historické osobnosti, umělce a politiky (zcela převážně muže).
499 Úplně zapomínají na to, že s trochou námahy by snad mohli najít i ženské vzory,
500 každodenní koordinační a reprodukční výkon (jež většinou pochází od žen),
501 které takové úspěchy teprve umožňují, zůstávají nedocenené a nezmíněné.

502 • **Hospodářství/politika a domácnost**

503 Organizace domácnosti vyžaduje rozmanité plánování, rozvržení času i
504 praktické schopnosti a zručnost. Takové výkony však zůstávají upozaděnými
505 fenomény, které mohou ženy samozřejmě vykonávat místo nebo vedle
506 zaměstnání. Výkony, které vykonávají v domácnosti, jim nepřináší uznání ani za
507 ně nedostávají zaplacení¹⁷.

508

509

510

511

512

513

514

515

516

517 ¹⁷ Na tomto místě nemyslíme, že rovnoprávnost spočívá v ocenění domácí práce žen. Domácími
518 pracemi však rozumíme příklad pro to, že činnost, která platí jako „typicky ženská“, je jak morálně
519 tak i materiálně velmi málo nebo vůbec ohodnocena. Kromě toho podotýkáme, že by problém
520 odměňování jako také konkrétního znevýhodnění vyřešil rovnoměrný podíl obou pohlaví na
521 domácích pracích a výchově dětí.

522

523 • Hospodářství/politika, přírodovědné obory a geografie

524 Pokroky v oblasti ochrany životního prostředí lidé nedosahují jen díky
525 pokrokům ve vědě a technologii. Realizace ochrany životního prostředí vyžaduje
526 vynaložení času, práce a znalost všedních problémů (např. třídění odpadu,
527 vyvarování se výrobků, které obsahují škodlivé látky, úspory energií) a současně
528 ji tudíž vykonávají z větší části v ženy, jež jsou k ní kompetentní. Pozornosti a
529 uznání však dochází tato všední činnost daleko méně než jednotlivé
530 technologické novinky nebo zákonodárná opatření.

531 • Hospodářství/politika

532 Mužská povolání zauímají na pracovním trhu širší spektrum než ženská nebo
533 smíšená povolání. Ženy jsou často zaměstnány v práci, pro kterou dostačuje
534 nižší kvalifikace, než jakou disponují; typicky ženská povolání jsou taková,
535 která nabízejí málo šancí na postup, popř. jsou špatně placena (kadeřnice,
536 asistentka lékaře, sekretářka). Společensky důležité činnosti, jež ženy
537 vykonávají, jako péče a ošetřování těch, kteří jsou odkázáni na cizí pomoc, ještě
538 pořád platí z větší části za „čestné“. Tak odráží i pracovní svět vyšší ocenění
539 mužských činností.

540

541

542 **Utváření vyučování a průběh vyučování**

543

544 • Obecně

545 Na výuce, popř. při známkování jsou odměňovány odborné výkony, i když jsou
546 tyto výkony demonstrovány prostřednictvím okázalosti nebo dominance.
547 Postoupit své osobní výkony a názory ve prospěch skupinového výkonu
548 dosaženého spoluprací mají sklon spíše dívky, v jejich školních známkách se to
549 pozitivně projeví stěží.

550

551

552

Ženy a jejich výkony zůstávají z větší části neviditelné

553

554 **Obsahy vyučování**

555

556 • Dějiny

557 Ženy a jejich životní souvislosti se ve směrnících a učebnicích pro obor dějiny
 558 vyskytují nanejvýš v bodech; dějiny jsou v podstatě dějiny mužů. Vyhlášení
 559 lidských a občanských práv z roku 1789 např. nezahrnuje ženy, což
 560 nedoprovázely žádné zvláštní připomínky. Zákon Německé říše povoluje
 561 ženám politickou účast mnohem později než mužům. O dějiny ženského hnutí se
 562 nikdo nezmiňuje. Musíme vytvořit podvědomí o tom, že životní souvislosti žen
 563 a mužů nejsou ani nebyly identické a že pro historické pochopení obou
 564 skutečností je třeba systematického prozkoumání.

565 • Hospodářství/politika a dějiny

566 V souvislosti s tématem „volební právo“, obecně vzato, se důkladně zabýváme
 567 třídním volebním právem a prosazením „obecného“ volebního práva. Zvláště
 568 těžce dosažené ženské volební právo, které není identické s „obecným“
 569 volebním právem, zůstává často bez povšimnutí

570 • Hudba a umění

571 V oblastech hudby a umění nepatří skladatelky, malířky atd. k obvykle
 572 probíraným „klasikům“. Že jsou méně známé a zůstávají méně známé než jejich
 573 mužští kolegové, za to může jejich malá reprezentace na školním vyučování.

574

575

576

577

578 • Němčina a cizí jazyky

579 Spisovatelky a básnířky minulých epoch jsou méně známé než jejich mužští
580 kolegové. Byly však částečně neviditelné taky proto, že díla zveřejňovaly pod
581 mužskými pseudonymy (George Sand, George Eliot, částečně taky sestry
582 Brontëovy). Na výuce literatury by měly být spisovatelky "zviditelněny" a
583 přitom by měli vyučující také vysvětlit okolnosti, které vedly k tomu, že si
584 vybraly mužské pseudonymy.

585 • Přírodovědné obory a technika

586 Je relativně málo žen, které v přírodovědných oblastech dosáhly jako významné
587 vědecké pracovnice obecné známosti. Pokud však takové ženy představíme
588 v současných předmětech, budeme tím žačkám prezentovat identifikační
589 modely, které mohou podpořit pozitivnější přijetí přírodovědných oborů.

590 • Biologie

591 Ve výuce sexuální výchovy převládá z části i dnes mužská perspektiva.
592 Sexuálnímu prožívání dívek a žen zde věnují vyučující méně pozornosti. Právě
593 při této citlivé tématice, o které se ne v každé rodině mluví dostatečně, musíme
594 upozornit na to, že děvčata a chlapci rozvíjejí stejné porozumění vztahu obou
595 pohlaví.

596

597 **Utváření vyučování a průběh vyučování**

598

599 • Obecně

600 Slovní příspěvky dívek a žen lidé snadno přeslechnou, popř. jim věnují o dost
601 méně pozornosti. Pokud se však argumentu předchozí řečnice chopí kluk nebo
602 muž, lidé si ho všimnou a potom mu ho většinou i připíší. Vyučující by proto
603 měly zajistit přiměřenou pozornost a uznání příspěvku od děvčat.

604

605

Teze 4:

606

Vytváření a rozsah životních prostorů žen bývá

607

z větší části určován muži.

608

609 **Obsahy vyučování**

610 • **Obecně**

611 Dívky a ženy jsou ve veřejném, stejně jako v soukromém prostředí sužovány
612 násilím, které omezuje jejich volný prostor a životní plánování. O možnostech
613 rozpoznání násilí a obrany proti němu (také s ohledem na školní kontext)
614 musíme mluvit.

615 • **Zeměpis**

616 Územní plánování v doslovném smyslu, tj. plánování měst a architektura, často
617 provádí muži. Proto nejsou respektovány požadavky a perspektivy poloviny
618 uživatelů nebo jsou respektovány jen nepřímo. Jak dalece se územní plánování
619 zabývá ženskými požadavky? Jak by mohly vypadat, kdyby je dělaly ženy?

620 • **Hospodářství/politika**

621 Vedoucí funkce v hospodářství, politice a právnictví zaujímají převážně muži.
622 Zde se však setkáváme s rozhodnutími, které jsou pro život žen podstatné
623 (práva, nároky, podpora žen).

624 Vedoucí pozice v pracovním světě, většinou obsazené muži, znamenají selekci
625 mužů při přijetí do zaměstnání, při poskytování pracovních možností a v
626 pracovních oblastech stejně jako při finančním odměňování žen.

627 Dokud platí právně muž za hlavu rodiny, podstatně spolurozhoduje o volném
628 prostoru ženy. Do roku 1958 mohl např. manžel vypovědět ženin pracovní
629 poměr a ve sporných záležitostech rodiny měl „právo veta“.

630

631

632 • Biologie

633 Genová technologie a genová manipulace rozvíjí převážně vědecké instituce
634 obsazené muži. Silně se však vměšují do životních prostorů žen: prenatální
635 diagnostika může vést k „vyřazení“ ženských plodů (Indie). V případě
636 prenatálního nálezu nemoci u dítěte stavíme ženu před skoro nesnesitelné,
637 psychicky zatěžující rozhodnutí. V oblasti výživy, pro kterou jsou v rodině
638 většinou oprávněny ženy, získávají gentechnologicky rozvinuté potraviny na
639 významu. Problematiku takových technologií a nedostatečném podílu žen na
640 diskusi o hodnotách bychom měli zmínit alespoň ve výuce.

641

642 **Utváření vyučování a průběh vyučování**

643

644 • Obecně

645 Ke komunikačnímu jednání mužů patří to, že si častěji berou slovo, mají delší
646 projevy stejně jako sklon k přerušování, obzvláště dívek a žen. Takovými
647 způsoby chování se také chlapci ve školní výuce ve velké míře domáhají
648 pozornosti učitele. Dívkám, které se drží zpátky, zůstává jen nepožadovaný
649 zbytek pozornosti. Zde se musíme starat o spravedlivé rozdělení pozornosti.

650

651

652

653

654

655

Teze 5:

656

Pohlavní stereotypy určují, jak jednotlivci vnímají a

657

jsou vnímáni. Proto jsou ženy a muži omezeni v

658

možnostech rozvoje

659 **Obsahy vyučování**

660

661 • Němčina a cizí jazyky

662 Obrazy mužů a žen, se kterými se žákyně a žáci setkávají ve výuce literatury,
663 odpovídají mnohonásobně překonaným společenským vztahům. Měly by být
664 tematizovány, jak se také z části děje; dále bychom se měli však také pít po
665 tom, do jaké míry takové obrazy představují svého času realitu, popř. co
666 vypovídají o tom, jak autoři muži vnímají ženy a ženské obrazy ve své fantazii.

667 • Biologie

668 Ve výuce biologie by se mělo diskutovat o „přirozené“ bázi znaků, které jsou
669 dány pohlavím. Do jaké míry omezuje skutečně biologie pohlaví individuální
670 možnosti rozvoje? Které vlastnosti společnost připisuje na základě pohlaví? Jaký
671 je zpětný účinek společenské stereotypizace na biologické dané skutečnosti?

672 • Sport

673 Paralelně k rodovým stereotypům nahlížíme na určité druhy sportů jako na
674 ženské (gymnastika) nebo mužské (fotbal). I zde musíme dávat pozor na to,
675 abychom prostřednictvím klišé nebránili svobodnému rozvoji individuálních
676 schopností a zálib.

677 • Hospodářství/politika

678 Zobrazení pracovních polí a výdělečné práce nesmí omezit souvislost produkce
679 a reprodukce. Rovnost šancí neznámá jen to, že dívkám umožníme přístup k
680 povolání, ale taky že zahrneme chlapce, popř. muže do domácí a rodinné práce.
681 Dokud nebudou muži a chlapci částečně orientováni na domácnost a rodinu,
682 zůstanou snahy umožnit ženám účast na pracovních, politických a
683 volnočasových aktivitách prioritními.

684

685

686

687 **Utváření vyučování a průběh vyučování**

688

689 • **Obecně**

690 Také ve školní výuce očekáváme zachování tradičního vzoru rolí, od dívek (a
691 učitelek) tedy zdrženlivost, sociální orientaci a sympatický zevnějšek, od
692 chlapců (a učitelů) prosazování, orientaci na výkon a nezávislost. Toto
693 očekávání znamená pro obě pohlaví omezení. Obzvláště fatální je vliv vzhledu
694 na vnímání odborných výkonů dívek a žen. Obě pohlaví by se měla naučit celou
695 šíři „mužských“ i „ženských“ komunikačních způsobů. Pro chlapce to znamená
696 např. být o něco kooperativnější; pro dívky by bylo např. důležité povzbuzení,
697 aby se nebály prosadit svůj zájem.

698

699 **Učební materiály**

700

701 • **Obecně (Příklad matematiky)**

702 Ve školních učebnicích, např. pro matematiku, jsou často zobrazeny a nacvičeny
703 zcela na okraj kliše rolí. Ženy se tam objevují jako hospodyně, které odměřují
704 přísady pro kuchyni ve správných mírách a podílech. Muži oproti tomu jako
705 obchodníci vykonávají rozsáhlé nákupy zboží, pro které dostávají určitou
706 procentní sazbu na rabat nebo skonto.

707

708

709

710

711

712

713 • Němčina a cizí jazyky

714 V jazykových učebnicích se vyskytují ženy jako matky, sestry, přítelkyně nebo
715 dcery hlavních mužských figur. Patří do rodinné nebo soukromé oblasti a často
716 odpovídají ženskému stereotypu. Ženy, které jsou prezentovány jako
717 protagonistky a identifikační modely, by neměly pouze ztělesňovat typ Florence
718 Nightingalové¹⁸. Obě pohlaví by spíše měla být ukázána v celé rozmanitosti
719 možných a vykonávaných rolí a činností.

720

721 **5. Návrhy pro jednotlivé vyučované obory**

722

723 Následující část obsahuje konkrétní návrhy témat pro různé vyučované předměty. Na
724 tomto místě jde o to představit systematicky témata pro všechny obory, jejichž
725 zpracování může přispět k přiblížení cíle vzdělání zrovnoprávnění žen a mužů, chlapců
726 a děvčat v rodině, zaměstnání a společnosti prostřednictvím vyučování. Tuto část jsme
727 rozdělili do dvou částí. V první jsme poskytly návrhy témat pro jednotlivé vyučované
728 předměty, v níž přímo mluvíme o vztahu pohlaví. Zde probíráme předměty jako
729 angličtina nebo dějiny, které nabízejí mnoho možností návaznosti na taková témata.

730

731

732

733

734

735

736

737

738

739

740 18 Byla to anglická ošetřovatelka, spisovatelka a průkopnice srovnávací lékařské statistiky. Žila
741 v 19. a na počátku 20. století a propagovala zřízení a rozvoj zdravotnických profesí a jejich
742 organizování do moderní podoby

743 Druhá část se vztahuje k předmětům (jako např. matematika nebo chemie), v nichž se
744 může stát vztah pohlaví předmětem vyučování spíše zřídka. Dané podněty zde proto
745 neusilují o žádné tematické zpracování, ale o rovnoměrnou podporu dívek a chlapců
746 prostřednictvím vložení odborných témat do životních souvislostí, jež přesahují
747 omezení pohlavím. Ke každému vyučovanému předmětu druhého stupně ve Šlesvicku-
748 Holštýnsku uvádíme v jedné ze dvou částí příkladné návrhy. Pro předměty základní
749 školy můžeme snadno odvodit, i když se jimi explicitně nezabýváme, tematická
750 stanoviska.

751

752 **5.1. Společenský vztah jako téma**

753 Následně ukazujeme za každým návrhem tématu teze, na které můžeme téma vztáhnout.
754 Jmenováním tezí stanovíme těžiště problému, většinou e ale taky zmiňujeme v jiných
755 tezích.

756

757 **Němčina**

- 758 • Analýza literatury z perspektivy pohlaví

759 Jak jsou ženy reprezentovány v textu (kvantita a kvalita)? Kde a v jakých rolích
760 se ženy vyskytují? S kým se identifikují čtenáři? Jak jsou charakterizovány
761 mužské a ženské identifikační figury? Existují souvislosti mezi vyprávěcími
762 technikami a rolemi pohlaví?

763 ► Teze 1/3/5

- 764 • Literatura žen a mužů

765 Na výuce literatury se můžeme významně zabývat spisovatelkami, jejich
766 životopisy, jejich díly a jejich recepcí. Přitom je zajímavý fenomén mužských
767 pseudonymů spisovatelek. Další témata jsou v souvislosti s mužskými
768 pseudonymy pojmy „ženská literatura“ a „dívčí literatura“. Co označují? Proč a
769 kdy se tyto pojmy prosazují? Je „ženská literatura“ homogenní žánr literatury?
770 Jak se proměňují obsahy „dívčí literatury“? Existuje „mužská literatura“?

771 ► Teze 1/3/5

772

773 • Komunikace/způsoby komunikativního jednání (verbální a nonverbální)

774 Na základě komunikačně-teoretických základech můžeme diskutovat o rodově
775 typických komunikačních stylech (kooperativní a kompetitivní komunikační
776 formy), pozorovat je nebo je vyzkoušet v charakterových hrách. I zde je
777 zajímavý pohled na rétoriku: Které komunikační styly jsou předmětem tradiční
778 rétoriky? Které komunikativní schopnosti jsou v běžném životě vyžadovány?
779 Děvčata a chlapci mohou cvičit právě ty „netypické“ komunikační formy.

780 ► Teze 1/2

3. KOMENTÁŘ

3.1 Překladatelská analýza výchozího textu podle Ch. Nordové

3.1.1 *Vnětextové faktory*

3.1.1.1 Vysílatel textu

Vysílateli jsou zde samy autorky textu.

3.1.1.2 Autor textu

Autory, lépe řečeno autorkami, jsou tři ženy, vyučující na univerzitě Kiel, Regine Biggová, Friederike Braunová a Lore Hoffmannová. Regine Biggová působí na pedagogické fakultě, Lore Hoffmannová vyučuje na jmenované univerzitě v rámci Institutu pro pedagogiku přírodních věd. Friederike Braunová se specializuje na genderovou problematiku a působí v Centru pro interdisciplinární výzkum žen.

3.1.1.3 Intence autora

V daném textu se prolínají všechny čtyři intence, o kterých ve své knize hovoří Ch. Nordová: hodnotící, informativní, apelativní a fatická. Nejsilněji jsou zastoupeny intence informativní a apelativní. Autorky předkládají čtenáři prostřednictvím svého díla obraz německé společnosti a jejích historických proměn se zaměřením na problematiku rovnosti pohlaví, obzvláště pak situaci ve spolkové zemi Šlesvicko-Holštýnsko. Řeší zde dvě základní linie, jednu obecnější, kde se rovnoprávnosti a zrovnoprávnění žen a mužů věnují ve všech oblastech života, a jednu konkrétnější, kde se zaměřují na genderovou problematiku ve škole a výuce. O problematice však pouze neinformují; adresně zároveň apelují na vyučující a vládní úředníky, kteří se podílejí na utváření učebních osnov a následně tak i na výuce. V textu nacházíme i hodnotící intenci, kterou autorky vyjadřují především návrhy, jež by pomohly současnou situaci ve školství, jak ve zmíněné spolkové zemi, tak i v dalších částech Německa, zlepšit. Autorky zároveň hodnotí některá fakta vyplývající z průzkumů a statistik. Minimálně zastoupená je v textu fatická intence, kterou autorky vyjadřují v rámci apelativní intence. V malé míře apelují i na čtenáře, kteří se mohou pokusit změnit situaci alespoň ve svém okolí a rodině.

3.1.1.4 Funkce textu a jeho stylistické zařazení

Funkce textu vyplývá z intence autorek, tj. především informuje o (ne)rovnosti mužů a žen v Německu, se zaměřením na Šlesvicko-Holštýsko, zejména v oblasti školství. Tento fakt s sebou nese mnoho termínů z oblasti genderových studií, které v textu opakovaně nacházíme. Významnou roli hrají v textu také tzv. obourodá pojmenování, které však raději autorky zaměňují za dvě podstatná jména ve vztahu slučovacím¹. Apelatивní a hodnotící intenci tak vyjadřují i jazykovými prostředky.

Z hlediska stylového zařazení se jedná o výkladový text v prostě sdělovacím stylu a s pasážemi čistě úvahovými.

3.1.1.5 Adresát

Text je adresován především vyučujícím a vládním úředníkům, kteří se podílejí na utváření učebních osnov a školní výuky. Dále i zákonodárcům, které autorky oslovují s prosbou o tvorbu takových zákonů, jež by umožnily uskutečnit úplné zrovnoprávnění mužů a žen v celém Německu, ideálně na všech rovinách života. I vzhledem k médiu (viz. K 3.1.1.6.) však můžeme prohlásit, že čtenář může být kdokoli, kdo umí německý jazyk a má alespoň základní povědomí o vývoji Německa a jeho současném stavu.

3.1.1.6 Médium a ráz textu

Jedná se o text, který v době realizace mé práce nebyl oficiálně vydán a k dispozici byl pouze na internetu. Médium textu je tak internet, text je ke stažení ve formátu pdf.

Samotný ráz textu není ničím význačný. Jak jsem psala v části „Funkce textu a jeho stylistické zařazení“ (K 3.1.1.4.), jedná se o výkladový text, psaný prostě sdělovacím stylem. Jeho kohezi a koherentnost nenarušují ani úvahové pasáže, ke kterým přecházejí autorky velmi plynule. Citace jsou začleněny přímo do textu nebo jsou řešeny nepřímými citacemi. Čtivost mohou narušovat maximálně časté předěly nadpisy a podnadpisy, které však patří k charakteru textu – k výkladovému textu, jež má být

¹ V případě častého užívání obourodých pojmenování nebo obecných pojmenování, která bývají rodu mužského, se často na roli a účast žen zapomíná. Této problematice se v textu autorky moc nevěnují, spíše ji jen zmiňují. Samy se však snaží o to, aby z jejich textu bylo patrné, že i ženy jsou činné a působí i v dané oblasti. Proto dávají přednost spíše uvedením dvou pojmenování, z nichž jedno označuje muže a druhé ženu: *Fachleute für die fachspezifischen Inhalte, Materialien und Methoden sind die Lehrerinnen und Lehrer selbst* (O, str. 13)

přehledný a jednoznačný. Stejně tak je to s výčty, kterých je v textu hodně. Samotný výklad je doplněn o příklady a o teze autorek, které jsou však na místě a plynulost textu nikterak nenarušují.

3.1.1.7 Pragmatika místa

Průběžně v textu se setkáváme s přímými i nepřímými odkazy na německou kulturu, společnost a historii. Místem vzniku textu je Kiel, což uvádí autorky již na začátku textu. Na zdejší univerzitě působí všechny tři autorky a město je zároveň metropolí spolkové země Šlesvicko-Holštýnsko, na kterou se autorky v textu zaměřují přednostně. Text však neomezují na jedinou spolkovou zemi a vztahují problematiku zrovnoprávnění na celé Německo (i když se tomu nevěnují až tak podrobně). Pragmatika místa hraje důležitou roli i v pasážích, které věnují autorky pohledu na minulost – často zde uvádějí statistiky či výsledky průzkumů, kde porovnávají stav západního a východního Německa. Zajímavým odkazem na místo děje je obecné pojmenování starých a nových spolkových zemí bez výčtu daných zemí (O, str. 9), které je dokladem, že čtenář textu musí disponovat alespoň základními znalostmi o Německu a jeho historii.

3.1.1.8 Pragmatika času

Text byl napsán koncem 20. století, přesněji – pochází z roku 1994. Doba jeho vzniku se pochopitelně odráží i na jazykových prostředcích a jazyku celkově. Jazyk textu je spisovný a moderní, nenacházíme zde pochopitelně žádné archaismy. K době jeho vzniku ještě patří rozšířené užívání „ß“ i ve slovech, kde dnes již píšeme „ss“ (např. daß – dass). Jednotný spisovný jazyk užívají autorky v celém textu bez výhrady, tedy i v úvahových pasážích.

3.1.1.9 Důvod komunikace

Důvod komunikace neboli motiv souvisí s okolnostmi, za kterých byl text napsán. Tou nejdůležitější je revize učební osnovy ve Šlesvicku-Holštýnsku, o které se autorky textu samy zmiňují. K napsání tohoto textu je tak vedl příspěvek k vytvoření nové učební osnovy a zároveň chtěly poukázat na nedostatky ve školách, co se týče rovnosti žen a mužů, v tomto případě žákyň a žáků. Text pojaly obšírněji a do problému zahrnuly i další oblasti života stejně jako další části Německa. Dalo by se proto říci, že jejich

hlavním důvodem pro napsání textu bylo poukázat na genderovou problematiku v rámci Spolkové republiky Německo, především tedy Šlesvicka-Holštýnska.

3.1.2 Vnitrotextové faktory

3.1.2.1 Téma a obsah textu

Téma textu vyplývá už z analýzy vněttextových faktorů, především z podkapitol *Intence autora* a *Důvod komunikace*. Již název celého textu nám přibližuje jeho náplň a cíl. Zrovnoprávnění přitom autorky neřeší pouze ve školství a výuce a nejen v jediné spolkové zemi. Zároveň se ohlížejí na vývoj rovnoprávnosti v celém Německu a poukazují na další díla, která se genderové problematice věnují. Popis historických faktů a současné situace doplňují o vlastní návrhy, které by mohly situaci, především ve školství, zlepšit.

Obsah, kterému se budu dále věnovat, se vztahuje pouze k překládané části, jež je k dispozici i v originálu jako příloha této práce. Na začátku se autorky věnují problematice zrovnoprávnění obecně a nastiňují historii procesu zrovnoprávnění v Německu, přičemž se opírají o výsledky výzkumů a statistik. Dále tuto problematiku přenáší do oblasti školství. Ukazují, jak právě vzdělání ovlivňuje další život člověka – věnují se tedy i oblasti práce, potažmo rodinnému životu. V samotném centru textu se pak zaměřují na konkrétní úpravy učební osnovy pro Šlesvicko-Holštýnsko, jež dokládají vlastními postřehy a návrhy. Přitom upozorňují na problémy, které by revize osnovy měla vyřešit. V druhé části textu se věnují výuce jednotlivých předmětů a poukazují na úskalí, která s sebou přináší charakter předmětu. I zde demonstrují, jak by bylo možné tato úskalí odstranit.

3.1.2.2 Presupozice

Text vyžaduje základní znalost německé kultury a historie, kterými by však měl český čtenář disponovat. Jde například o rozlišování západního a východního Německa, na něž byl stát rozdělen ve 2. polovině 20. století, či o povědomí o starých a nových spolkových zemích. Širší znalosti jsou vyžadovány spíše z oblastí, kterých se problematika, o které autorky píší, přímo týkají; čtenář by se tedy měl orientovat v základních otázkách rovnoprávnosti žen a mužů. Možná trochu překvapivě text nevyžaduje ani znalost německého školského systému. Místa, na kterých by český čtenář

mohl v textu tápat, jsem opatřila poznámkou překladatele. Nutno dodat, že takových míst je v textu minimum.

3.1.2.3 Výstavba a členění textu, makrostruktura

Samotnému textu předchází úvodní strana s názvem, podnadpisem a jmény autorek a druhá strana i s údaji o autorkách a stručným bibliografickým údajem textu. Text je uveden velkým nadpisem, jež uvádí do problematiky, a dále členěn na pět kapitol. Tyto kapitoly, jež autorky číslovají jednoduchou řadovou číslicí, jsou ještě dále členěny na podkapitoly, které jsou též číslovány. Podkapitoly se ještě dále člení na menší úseky, které mohou být opatřeny nadpisem, již bez číslování. Celý text, včetně nadpisů, je psán jednotným druhem písma, liší se pouze jeho velikostí. Vysvětlivky, včetně poznámek překladatele, a odkazy s bibliografickými údaji, které jsou umístěny pod čarou na příslušné straně, jsou psány stejným druhem písma, ale podstatně menší velikostí. Zvláštní postavení v textu mají některé výčty – např. bodové uspořádání (P: str. 17-18, O: str. 12-13), představení základních tezí v polovině textu, kdy je každá teze opatřena velkým vykřičníkem (P: str. 21-22, O: str. 14-15) nebo odkazování na konci textu doplněné v překladu a originále převedeném do formátu word o grafickou značku podobnou šipce, v originálu jde o ruku s odkazujícím ukazováčkem. Výčty stojí někdy samostatně v textu, ale většinou jsou součástí rozsáhlého souvětí.

Text je tedy narušován častými předěly a segmentován na menší části, přesto, jak jsem psala již v části *Médium a ráz textu* (3.1.1.6), není tím porušena jeho koherentnost ani koheze.

3.1.2.5 Suprasegmentální prvky

Informace uvedeny na první straně jsou psány velkým písmem, nadpis textu tučně. Na druhé straně jsou údaje psány již velikostí písma, kterou autorky užívají při psaní samotného text, název textu zůstává tučně. Text je uveden velkým nadpisem, jež uvádí do problematiky, a dále členěn na kapitoly, podkapitoly a menší úseky, které mohou být opatřeny nadpisem (viz. *Výstavba a členění textu, makrostruktura*, 3.1.2.3). Celý text, včetně nadpisů, je psán jednotným druhem písma, liší se pouze jeho velikostí. Nadpisy jsou nejen větší (příčemž nadpisy kapitol jsou větším písmem než nadpisy podkapitol a ty jsou zas psány větším písmem než nadpisy částí podkapitol), ale všechny jsou tučně zvýrazněny. Vysvětlivky, včetně poznámek překladatele, a odkazy s bibliografickými

údaji, které jsou umístěny pod čarou na příslušné straně, jsou psány stejným druhem písma, ale podstatně menší velikostí. Názvy děl, která jsou uvedena pod čarou jako součást bibliografických údajů, jsou zvýrazněny kurzívou. Graficky zajímavé řešení také nabízejí některé výčty – např. bodové uspořádání (P: str. 17-18, O: str. 12-13), představení základních tezí v polovině textu, kdy je každá teze opatřena velkým vykřičníkem (P: str. 21-22, O: str. 14-15) nebo odkazování na konci textu doplněné v překladu a originále převedeném do formátu word o grafickou značku podobnou šipce, v originálu jde o ruku s odkazujícím ukazováčkem.

Graficky zajímavý je však text i v jiných pasážích. Nepřehlédnutelné je uvedení tezí jakožto nadpisů v druhé části práci, kde se jim autorky věnují podrobněji a aplikují je na jednotlivé oblasti výuky a předměty – názvy tezí jsou větším písmem a zvýrazněny kurzívou. Jednotlivé oblasti, v nichž můžeme teze uplatnit a o nichž autorky hovoří, jsou pak opatřeny body, jako v případě bodového výčtu (viz. výše, O: str. 12-13).

Prvky, které upoutají pozornost čtenáře, nacházíme v celém textu. Vzhledem k využití statistik a výzkumů se v textu vyskytuje řada čísel (jež jsou psány číslicemi, ne slovy), někdy opatřena znaménkem pro procenta. Zároveň jsou součástí textu i přímé citace, tedy i uvozovky. V několika případech použily autorky uvozovky z čistě významového či stylistického hlediska – např. „normálně“ (P: str. 25, O: „normalerweise“, str. 17). V textu několikrát nacházíme i vykřičník v závorkách (!), který upozorňuje na důležitost informace. V překladu se tento znak vyskytuje třikrát, zatímco v originále pouze jednou; v originále totiž znaku dvakrát předchází slovo, které má podobný význam jako české slova „tak“ nebo „přesně tak“ (O: sic), upozorňuje na důležitost informace stejným způsobem jako znak. Slovo jsem vypustila a ponechala jen znak – více se tomu budu věnovat v části *Stylisticko-lexikální rovina* (3.2.2).

3.2 Charakteristické rysy výchozího textu a první nástin překladatelských problémů

3.2.1 Stylisticko-morfologická rovina

Ženská příjmení jsem uváděla důsledně v přechýlené podobě, navzdory tomu, že samotná křestní jména *Lore* či *Regine* český čtenář vnímá jako ženská. Mám pro to zdůvodnění pouze subjektivního – tedy ne morfologického – rázu: domnívám se, že český čtenář vnímá nepřechýlenou podobu ženského jména v českém textu minimálně jako nezvyklou, ne-li přímo rušivou.

Pokud mají geografická místa český ekvivalent, převedla jsem je do češtiny (např. *Köln am Rhein – Kolín nad Rýnem*) a následně je tak skloňovala podle pravidel české gramatiky. Skloňování se však týká pouze spolkové země *Šlesvicko-Holštýnsko*.

Příčestí minulé i trpné se v češtině shoduje s podmětem nejen v čísle, ale i v rodě, přičemž se zohledňuje také životnost – v překladu proto bylo třeba rozlišit, kdy jsou podmětem lidé obecně, a kdy pouze ženy, popř. dívky. V tomto textu jsem zmíněný problém navíc řešila i v případě autorského plurálu. Zpravidla zde předpokládá příčestí minulé lidi obecně a píše se tak „i“ (např. *zjistili jsme*), v tomto případě jsou však autorkami tři ženy – autorský plurál je tudíž anulován a pro zdůvodnění pravopisu příčestí minulého upřednostňujeme hromadný podmět; v příčestí minulé na takových místech píše „y“ (tedy *zjistily jsme*).

Úskalí skýtají i obourodá (v češtině navíc vespolná) podstatná jména, o kterých jsem se již zmiňovala v části *Funkce textu a jeho stylistické zařazení* (3.1.1.4). Text, který se věnuje problematice zrovnoprávnění mužů a žen a snaží se k tomuto zrovnoprávnění přispět, pochopitelně řeší i „jazykové zrovnoprávnění mužů a žen“. Autorky samy tento problém popisují (P: str. 25, O: str. 17). Snaží se tak i v textu vyhnout pojmenováním v mužském rodě (např. *každý* – P: str. 25, O: str. 17), která však zahrnují nejen muže, ale i ženy. Pro překladatele to znamená, že to musí při tvorbě cílového textu zohlednit. Nejvíce jsem se trápila s výrazem *Lehrkräften* (O: str. 8), který jsem nakonec přeložila téměř doslovně jako *vyučující*. Lépe mi zněl překlad *učitelé*, při němž bych se však dopustila negativního významového posunu, použila bych zde právě ono pojmenování v mužském rodě, jemuž se autorky chtěly vyhnout, obourodým pojmenováním chtěly zdůraznit, že tím míní obě pohlaví. V jiných pasážích místo *Lehrkräften* používají přímo hromadného podmětu, popř. předmětu *Lehrerinnen und Lehrer* (O: str. 13), tedy *učitelky a učitelé*.

Pro němčinu jsou příznačná kompozita, což je dáno typologií jazyka. I v tomto textu jich najdeme hodně. Problematický je překlad kompozit, která se běžně až tak nepoužívají a dalo by se je označit téměř za termíny z oblasti gender studies. Mezi takové patří např. *Frauenerwerbsarbeit* (O: str. 8) – kde jsem váhala, jestli uplatnit překlad *Výdělečná práce žen* nebo *Ženská výdělečná práce* nebo *Aufstiegschancen* (O: str. 10) a *Aufstiegsmöglichkeiten* (O: str. 9), kde jsem zvolila variantu

bezpředložkového genitivu (*šance postupu, možnosti postupu*) namísto shodného přívlastku (*postupové šance, postupové možnosti*).

V textu se pomálu vyskytují i zkratky. Kromě obecně známé *NDR* jsou na druhé straně uvedeny zkratky působišť všech tří autorek. Z důvodu překladu názvů působišť jsem tak přeložila i zkratky (zkracují tedy české názvy působišť).

Obecně známým překladatelským problémem při překladu z germánského jazyka je distribuce zájmen. Osobní zájmena často zastupují funkci podmětu – např. *Wir verstehen Hausarbeit jedoch als...* (O: str. 17), v češtině je často vynecháváme: *Domácími pracemi však rozumíme...* (P: str. 26). Problematičtější je to s přívlastňovacími zájmeny. Této problematice se věnujme na dvou rovinách – ponechání či vynechání přívlastňovacího zájmena a nahrazení typicky českým zájmenem *svůj*. Němčina je obecně známá častým užíváním přívlastňovacích zájmen, která se nám někdy mohou zdát až nadbytečná. Z toho důvodů je ponechání přívlastňovacího zájmena v českém překladu poněkud ošemetné. V našem textu bych zdůraznila ponechání přívlastňovacího zájmena ve spojení *našeho času – unserer Zeit* (P: str. 17, O: str. 12), které se v češtině běžně užívá. V Textu jsem přemýšlela i nad použitím zájmena *svůj*. V některých případech jsem raději užila zvrtné zájmeno (např. *...v níž by si ženy mohly utvářet život... – ...in der Frauen ihr Leben...gestalten können...* – P: str. 4, O: str. 6), někdy jsem použila zájmeno *svůj* (např. *...podle svých představ... – ...nach ihren Vorstellungen...* P: str. 4, O: str. 6). V jistých případech, kde se mi to zdálo vhodné, snad až žádoucí, jsem ponechala zájmeno v překladové formě (např. *Cílem je zdůraznit vazby mezi otázkou pohlaví jako společenským ústředním problémem a školou s jejími disciplínami. – Ziel ist es, Verbindungen zwischen der Geschlechterfrage als gesellschaftlichem „Kernproblem“ und der Schule mit ihren Disziplinen aufzuzeigen.* – P: str. 19, O: str. 13).

3.2.2 Stylisticko-lexikální rovina

Po lexikální stránce je text velmi srozumitelný. Je psán současnou němčinou, slovy, které bychom většinou zahrnuly do stylisticky neutrální vrstvy, jež se většinou běžně používají. Jde však o text tematicky velice úzce zaměřený, což má vliv i na výběr lexika. Kromě běžných výrazů, které se v němčině užívají, v textu nacházíme i doklady genderové lingvistiky.

Slovní zásobu lze tematicky rozdělit do několika okruhů.

Pojmy z oblasti gender studies a výrazy, které s genderovou problematikou úzce souvisí: *Patriarchat* (O: str. 5), *patriarchal* – např. *patriarchale Gesellschaft* (O: str. 5), *Gleichberechtigung* (O: str. 6), *Gleichheit* (O: str. 6), *Emanzipation* (O: str. 6), *Gleichstellung der Geschlechter* (O: str. 7), *geschlechtsspezifisch* (O: str. 7), *Frauenerwerbsarbeit* (O: str. 8), *Männeranteil* (O: str. 8), *Frauen- und Sozialverbände* (O: str. 8), *weiblich* – např. *weibliche Auszubildende* (O: str. 9), *frauentypisch* – např. *frauentypischer Beruf* (O: str. 10), *männertypisch* – např. *männertypischer Beruf* (O: str. 10), *Diskriminierung* (O: str. 10), *männlich* – např. *männliche Kollegen* (O: str. 10), *Gleichstellungsgesetze* (O: str. 10), *Frauenförderpläne* (O: str. 10), *Sozialisation* (O: str. 11), *Rollenmuster* (O: str. 12), *Weiblichkeit* (O: str. 12), *Männlichkeit* (O: str. 12), *Geschlechterhierarchie* (O: str. 12), *Geschlechterverhältnis* (O: str. 13), *Geschlechterfrage* (O: str. 13), *Geschlechteraspekt* (O: str. 13), *Rollenbilder* (O: str. 15), *Geschlechtsstereotype* (O: str. 15), *Ungleichheit* (O: str. 15), *frauenspezifisch* (O: str. 16), *männerspezifisch* (O: str. 16), *Jungeninteressen* (O: str. 16), *Mädcheninteressen* (O: str. 14), *Männerberufe* (O: str. 18), *Frauenberufe* (O: str. 18), *Mischberufe* (O: str. 18), *Männergeschichte* (O: str. 19), *Frauenbewegung* (O: str. 19), *Frauen- und Männerbilder* (O: str. 22), *Chancengleichheit* (O: str. 22), *Unabhängigkeit* (O: str. 23), *geschlechterübergreifend* (O: str. 24), *Geschlechterperspektive* (O: str. 24), *Geschlechtsrollen* (O: str. 24), *geschlechtstypisch* – např. *geschlechtstypische Kommunikationsstile* (O: str. 24), *Gegenstand* (O: str. 24).

Pojmy z oblasti školství: *Lehrplan* (O: str. 1), *Schule* (O: str. 1), *Unterricht* (O: str. 1), *Bildungs- und Ausbildungschancen* (O: str. 5), *Bildung* (O: str. 7), *Bildungsbeteiligung* (O: str. 7), *Schulbildung* (O: str. 7), *Berusausbildung* (O: str. 7), *Fächerwahl* (O: str. 7), *Ausbildungsberuf* (O: str. 7), *Studium* (O: str. 7), *Noten* (O: str. 7), *schulisch* – např. *schulische Vorprägung* (O: str. 7), *Bildungsinstitutionen* (O: str. 8), *Bildungseinrichtungen* (O: str. 8), *Schulleiterinnen* (O: str. 8), *Hochschulen* (O: str. 8), *Professorinnen* (O: str. 8), *Professorenschaft* (O: str. 8), *Lehrkräften* (O: str. 8), *Schülerinnen und Schüler* (O: str. 8), *Bildungsanspruch* (O: str. 8), *Ausbildung* (O: str. 8), *Ausbildungsmöglichkeiten* (O: str. 8), *beruflich orientierte Schulen* (O: str. 8), *Schulentlassung* (O: str. 8), *Studienwahl* (O: str. 9), *Auszubildenden* (O: str. 9), *Einkommen* (O: str. 10), *Weiterbildungsmöglichkeiten* (O: str. 10), *Lehrplanrevision* (O: str. 12), *Grundschulbereich* (O: str. 12), *Sekundarstufe I* (O: str. 12), *schulübergreifend* (O: str. 12), *fächerübergreifend* (O: str. 12), *Unterrichtsgegenstand* (O: str. 13),

Schulfächer (O: str. 13), *Lehrplankommission* (O: str. 13), *Lehrplanarbeit* (O: str. 13), *Lehrerinnen und Lehrer* (O: str. 13), *fachspezifische Inhalte, Materialien und Methoden* (O: str. 13), *pädagogisch* – např. *pädagogische Kompetenz* (O: str. 13), *jahrgangsübergreifende Grundbildung* (O: str. 14), *Fächer* (O: str. 14), *Unterrichtsfächer* (O: str. 14), *Unterrichtsgestaltung* (O: str. 15), *Unterrichtsablauf* (O: str. 15), *Lehrmaterialien* (O: str. 15), *Unterrichtsmedium* (O: str. 14), *Schulwirklichkeit* (O: str. 15), *Unterrichtsinhalte* (O: str. 15), *Literaturunterricht* (O: str. 16), *Biologieunterricht* (O: str. 16), *Lehrbuchtexte* (O: str. 17), *Sprachunterricht* (O: str. 17), *Benotung* (O: str. 18), *Schulnoten* (O: str. 18), *Schulbücher* (O: str. 19), *Bildungsziel* (O: str. 23), *Grundschule* (O: str. 24).

Pojmy z oblastí statistiky a výzkumu: *Befragung* (O: str. 6), *Mehrheitsmeinung* (O: str. 7), *Enquete-Kommission* (O: str. 7), *Durchschnitt* (O: str. 7), *Befunde* (O: str. 7), *Minderheit* (O: str. 7), *steigend* (O: str. 9), *rückläufig* (O: str. 9), *Arbeitsmarktdaten* (O: str. 10), *Forschungsdefiziten* (O: str. 11), *Frauenforschung* (O: str. 11), *Untersuchungen* (O: str. 11), *Versuchspersonen* (O: str. 11), *Forschungsinstitutionen* (O: str. 21).

Termíny z oblastí historie a práva: *Französische Revolution* (O: str. 5), *Menschenrechte* (O: str. 5), *Rechte* (O: str. 5), *Grundgesetz Artikel 3* (O: str. 5), *politische Anschauungen* (O: str. 5), *Politik* (O: str. 5), *Verfassung* (O: str. 5), *Bildungspolitik* (O: str. 7), *rechtlich* – např. *rechtliche Gleichstellung* (O: str. 8), *Recht* (O: str. 13), *historische Persönlichkeiten* (O: str. 17), *Politiker* (O: str. 17), *gesetzgeberische Maßnahmen* (O: str. 18), *Bürgerrechte* (O: str. 19), *Reichsvereingesetz* (O: str. 19), *politische Betätigung* (O: str. 19), *Klassenwahlrecht* (O: str. 19), *allgemeines Wahlrecht* (O: str. 19), *Rechtswesen* (O: str. 21).

Ekonomické termíny: *Repression* (O: str. 6), *ökonomisch* – např. *ökonomische Situation* (O: str. 18), *Expansion* (O: str. 9), *finanziell* – např. *finanzielle Einbußen* (O: str. 9), *horizontale und vertikale Aufteilung des Arbeitsmarktes* (O: str. 10), *Einkommensunterschiede* (O: str. 10), *Arbeitsengelt* (O: str. 10), *gesellschaftliches Prestige* (O: str. 17), *Wirtschaft* (O: str. 17), *Honorierung* (O: str. 17), *Arbeitswelt* (O: str. 18), *Arbeitsmöglichkeiten* (O: str. 21), *Entlohnung* (O: str. 21), *rechtlich* (O: str. 21), *Prozentsatz* (O: str. 23), *Rabatt* (O: str. 23), *Skonto* (O: str. 23).

Lékařské a přidružené termíny: *Gesundheit* (O: str. 13), *Zyklen* (O: str. 16), *Menstruation* (O: str. 16), *Schwangerschaft* (O: str. 16), *Wechseljahre* (O: str. 16),

Krankheit (O: str. 16), *Genstechnologie* (O: str. 21), *Genmanipulation* (O: str. 21), *pränatal* – např. *pränatale Diagnostik* (O: str. 21), *Föten* (O: str. 21), *Krankheitsbefund* (O: str. 21), *biologische Gegebenheiten* (O: str. 22).

V textu se vyskytuje také řada jmen institucí, orgánů a společností: *Universität Kiel* (O: str. 2), *Erziehungswissenschaftliche Fakultät* (O: str. 2), *Zentrum für interdisziplinäre Frauenforschung* (O: str. 2), *Institut für Pädagogik und Naturwissenschaften* (O: str. 2), *Institu für Demoskopie Allensbach* (O: str. 6), *Deutscher Bundestag* (O: str. 7), *Die Frauenministerin des Landes Schleswig-Holstein* (O: str. 8), *Globus-Statistik 6950* (O: str. 9), *Bundesministerium für Bildung und Wissenschaft* (O: str. 9), *Die Ministerin für Bildung, Wissenschaft, Kultur und Sport des Landes Schleswig-Holstein* (O: str. 12), *Arbeitskreis Grundschule – Der Grundschulverband – e.V.* (O: str. 12).

Objevují se zde samozřejmě také ustálená spojení a FVG: *zur Kenntnis nehmen* (O: str. 5), *in Männerhand liegen* (O: str. 8), *Zugang versperren* (O: str. 8), *beim Mann liegen* (O: str. 8), *vor einer Wahl stehen* (O: str. 10), *nehmen zur Grundlage* (O: str. 11), *zur Verfügung stellen* (O: str. 13), *davon ausgehen* (O: str. 13), *sichtbar zu machen* (O: str. 15), *in einen Kontext einbetten* (O: str. 16), *kommen zum Ausdruck* (O: str. 19), *den Typ ... verkörpern* (O: str. 23), *sich in ... Teile gliedern* (O: str. 23)

V textu se vyskytují i slova cizího původu: *Fakultät* (O: str. 2), *Institut* (O: str. 2), *Zentrum* (O: str. 2), *interdisziplinär* (O: str. 2), *Pädagogik* (O: str. 2), *Chance* (O: str. 5), *Politik* (O: str. 5), *Musik* (O: str. 5), *Disziplinen* (O: str. 5), *Patriarchat* (O: str. 5), *Kriterium* (O: str. 5), *Revolution* (O: str. 5), *Emanzipation* (O: str. 6), *Demoskopie* (O: str. 6), *Republik* (O: str. 6), *Enquete* (O: str. 7), *Kommission* (O: str. 7), *Studium* (O: str. 7), *Differenzen* (O: str. 7), *Theorie* (O: str. 7), *Praxis* (O: str. 7), *Institutionen* (O: str. 8), *Professorinnen*, *Professorenschaft* (O: s tr. 8), *Position* (O: str. 8), *ökonomisch* (O: str. 8), *Fakten* (O: str. 8), *Restaurant-* (O: str. 9), *Perspektiven* (O: str. 9), *Diskriminierung* (O: str. 10), *Qualifikations-* (O: str. 10), *Kollegen* (O: str. 10), *Kredit-* (O: str. 10), *Risiko* (O: str. 10), *Defiziten* (O: str. 11), *exemplarisch* (O: str. 11), *restringiert* (O: str. 11), *elaboriert* (O: str. 11), *Code* (O: str. 11), *Sozialisation* (O: str. 11), *sozial* (O: str. 11), *Struktur* (O: str. 11), *Kultur* (O: str. 12), *Revision* (O: str. 12), *Technik* (O: str. 12), *Nation* (O: str. 13), *Thema* (O: str. 13), *Pool* (O: str. 13), *Methoden* (O: str. 13), *Kompetenz* (O: str. 13), *Form* (O: str. 14), *Thesen* (O: str. 14), *systematisch* (O: str. 14), *Kommunikation* (O: str. 14), *Bibliografie* (O: str. 14), *Literatur* (O: str. 14), *Aspekte* (O:

str. 14), *prototypisch* (O: str. 14), *Norm* (O: str. 14), *Illustration* (O: str. 15), *Kontext* (O: str. 15), *Asymmetrie* (O: str. 16), *Rezeption* (O: str. 16), *Biologie* (O: str. 16), *Zyklen* (O: str. 16), *Menstruation* (O: str. 16), *Protagonisten* (O: str. 17), *maskuline* (O: str. 17), *feminine* (O: str. 17), *Phänomen* (O: str. 17), *thematisieren* (O: str. 17), *Prestige* (O: str. 17), *Koordinations-* (O: str. 17), *Reproduktions-* (O: str. 17), *Organisation* (O: str. 17), *materiell* (O: str. 17), *konkret* (O: str. 17), *Geographie* (O: str. 18), *Technologie* (O: str. 18), *Produkt* (O: str. 18), *Energie* (O: str. 18), *Spektrum* (O: str. 18), *Sekretärin* (O: str. 18), *historisch* (O: str. 19), *Komponistinnen* (O: str. 19), *Klassiker* (O: str. 19), *Repräsentanz* (O: str. 19), *Epochen* (O: str. 19), *Pseudonymen* (O: str. 19), *positiv* (O: str. 19), *sexuell* (O: str. 20), *Gentechnologie* (O: str. 21), *Genmanipulation* (O: str. 21), *pränatal* (O: str. 21), *Diskussion* (O: str. 21), *Realität* (O: str. 22), *Fantasie* (O: str. 22), *Basis* (O: str. 22), *Stereotypisierung* (O: str. 22), *Klischee* (O: str. 22), *Aktivitäten* (O: str. 22), *Mathematik* (O: str. 23), *prozent-* (O: str. 23), *Rabatt* (O: str. 23), *Skonto* (O: str. 23), *privat-* (O: str. 23), *Chemie* (O: str. 24), *explizit* (O: str. 24), *Analyse* (O: str. 24), *Quantität* (O: str. 24), *Qualität* (O: str. 24), *Identifikationsfiguren* (O: str. 24), *verbal und nonverbal* (O: str. 24), *Rhetorik* (O: str. 24).

V textu se vyskytlo i několik problematických lexémů. Jedním z nich bylo již zmíněné slovo *sic*. Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Žárské, která mi o něm pomohla najít dostatečné informace. Jelikož jsem slovo konzultovala i s některými známými německými rodilými mluvčími, vím, že sami Němci ho mnohdy neznali. Proto jsem se rozhodla jej vynechat. Jak jsem uvedla v části *Suprasegmentální prvky* (3.1.2.5), slovo se vyskytuje v závorkách a následuje za ním vykřičník. Význam tak zachováme i v případě, že slovo vynecháme. Český překlad by v textu rušil.

Problémy jsem měla i s překladem slova *Pool*, kterému jsem v daném kontextu nerozuměla: *Unsere Vorschläge verstehen wir als Pool von Anregungen und nicht als vollständiges Inventar von Themen und Materialien.* (O: str. 13) Slovo jsem proto konzultovala s rodilým Němcem (P: str. 19).

3.2.3 Stylisticko-syntaktická a gramatická rovina

I zde platí, že text je velice pestrý - projevuje se to v délce vět, počtu výětů i střídání činného a trpného rodu. Některá souvětí jsou právě svou délkou a zapletitou stavbou tak chaotická, že vyžadují opakované čtení. Dokladem je toto souvětí: *Dieser im Rahmen der Lehrplanrevision als Kernproblem 4 aufgeführten zentralen*

gesellschaftlichen Aufgabe ist ein besonderer Stellenwert immanent; sie führt nicht nur zu einer Hinterfragung traditioneller Rollenmuster und Strukturen in allen gesellschaftlichen Bereichen, sondern setzt sowohl die Bereitschaft auf seiten der Mitglieder von Lehrplankommissionen als auch der jeweiligen Lehrpersonen voraus, "sich mit dem eigenen Bild von Weiblichkeit und Männlichkeit sowie der eigenen Einstellung zur Geschlechterhierarchie auseinanderzusetzen". (O: str. 12).

I tento text dokládá, že němčina používá mnohem častěji trpný rod než čeština. Uvádím pro to několik příkladů: *Dennoch läßt sich belegen, daß Frauen in der Arbeitswelt, in Politik und Gesellschaft nach wie vor benachteiligt sind. (O: str. 5) Eine Veränderung der derzeitigen Situation könnte z.B. in den Gleichstellungsgesetzen der Bundesländer oder in Frauen-förderplänen liegen, wie sie bereits in einigen Ländern bzw. Betrieben entwickelt wurden. (O: str. 10) Männliche Tätigkeiten und Leistungen sind zumeist mit gesellschaftlichem Prestige verbunden, weibliche werden geringer bewertet oder ignoriert. (O: str. 14)*

V textu se používá také syntaktická konstrukce *es gibt*: *Es gibt relativ wenig Frauen, die in naturwissenschaftlichen Bereichen als bedeutende Wissenschaftlerinnen allgemeine Bekanntheit erlangt haben. (O: str. 19) Gibt es Zusammenhänge zwischen Erzähltechniken und Geschlechtsrollen? (O: str. 24)*

Často se objevují *infinitivy s zu*: *... um für Frauen die gleichen Entfaltungsmöglichkeiten wie für Männer zu gewährleisten. (O: str. 5) Was jeder Mensch aus diesem Angebot macht, hat jeder einzelne [sic!] selbst zu verantworten. (O: str. 7) Seit Mitte des letzten Jahrhunderts bemühten sich einige Frauen- und Sozialverbände, Ausbildungsmöglichkeiten für Mädchen und Frauen zu schaffen. (O: str. 8)*

V textu je mnoho výčtů, které souvisí s nominalizací: *... In den neuen Bundesländern sind es die Berufe Kauffrau im Einzelhandel, Bürokauffrau, Industriekauffrau, Friseurin, Köchin, Zahnarzhelferin, Restaurantfachfrau. (O: str. 9) Eine Angestellte in Industrie, Handel, Kredit- und Versicherungswesen verdient im Durchschnitt in Schleswig-Holstein 67% und eine Arbeiterin in der Industrie 70% von dem Arbeitsentgelt ihrer männlichen Kollegen. (O: str. 10) ...wie sie sich in Unterrichtsinhalten, in der Unterrichtsgestaltung, im Unterrichtsablauf, in Lehrmaterialien sowie in der Sprache (sowohl als Unterrichtsmedium, als auch als*

Unterrichtsgegenstand) wieder-finden und wie durch die Schulwirklichkeit die Ungleichheit im Geschlechterverhältnis weiter tradiert wird. (O: str. 15) Některé výčty jsou zdůrazněny graficky, např. odrážkami (viz. O: str. 12)

V textu se vykytují citace, méně hesla, autorky často odkazují na jiná díla: *150 Jahre später wird im Grundgesetz Artikel 3 der Bundesrepublik Deutschland formuliert: „Männer und Frauen sind gleichberechtigt. Niemand darf wegen seines Geschlechtes, seiner Abstammung, seiner Rasse, seiner Sprache, seiner Heimat und Herkunft, seines Glaubens, seiner religiösen oder politischen Anschauungen benachteiligt oder bevorzugt werden.“* (viz. O: str. 5) *„Freiheit, Gleichheit, Brüderlichkeit“* (viz. O: str. 5) *Basil Bernstein leitete seine Theorie zum restringierten und elaborierten Code aus Untersuchungen ab, an denen nur männliche Versuchspersonen (unterschiedlicher Schichten) beteiligt waren¹⁰.* (viz. O: str. 11)

3.2.4 Stylisticko-textová a intertextová rovina

Text se vyznačuje přiměřenou mírou intertextovosti. Vedle výše zmíněných hesel a především citací se zde vyskytuje řada odkazů na jiná díla, zákony a výsledky výzkumů.

Do textové a intertextové roviny spadají i názvy teorií: *Theorie zum restringierten und elaborierten Code* (viz. O: str. 11)

3.2.5 Stylisticko-pragmatická rovina

Pragmatika souvisí úzce s reáliemi a kulturní neekvivalencí. Ty byly popsány výše.

Velkou roli zde hraje časté zmiňování obou pohlaví, a to nejen ve formě podmětu – jako přívlastek neshodný: *Dominanz der Männer* (viz. O: str. 5), jako předmět: *für Frauen* (viz. O: str. 5) nebo jako přívlastek shodný *ihre männlichen Kollegen* (viz. O: str. 10).

3.3 Metoda překladu

V reálné překladatelské situaci by se metoda převodu odvíjela od skoposu zadavatele. Roli by také hrálo, pro jaké účely je překlad zamýšlen – zda je skutečně určena všem, kdo se podílí na revizi učební osnovy spolkové země Šlesvicko-Holštýnsko a vyučujícím, nebo slouží jako vzor podobné revizi osnovy například v Itálii, čemuž by se musel přizpůsobit kupříkladu překlad reálií.

V souladu s výše popsanými funkcemi je text přeložen převážně dokumentárně. Vyžadují to například časové údaje.

V případě jmenované *Florence Nightingalové* (O: str. 23) jsem však považovala za nezbytné připojit vysvětlivku. Český čtenářům totiž pravděpodobně nebude příliš známá.

Název spolku *Arbeitskreis Grundschule - Der Grundschulverband - e.V. S. 114- 123* jsem po konzultaci s Mgr. Žárskou ponechala v originálním znění. Důvodem pro to byl nálezný německého názvu i v českých textech.

3.4 Typologie překladatelských postupů a nezbytných posunů – konkrétní řešení

3.4.1 Suprasegmentální rovina

Uvozovky jsem upravila podle české normy – tím myslím, že jsem dolní uvozovky umístila před začátek citace a horní za konec citace: „*Muži a ženy jsou si rovni. Nikdo nesmí nikoho poškodit nebo upřednostnit kvůli jeho pohlaví, jeho rase, řeči, vlasti, víře, náboženským nebo politickým myšlenkám.*“ (P: str. 3) Původní uvozovky – vždy pouze horní – byly pravděpodobně podmíněny formátem, pdf. V textu jsem uvozovky většinou ponechala, váhala jsem nad jejich zachováním v tomto případě: *In Lehrmaterialien (z.B. Lehrbuchtexten) kommen mehr männliche als weibliche Personen vor, insbesondere Protagonisten sind "normalerweise" männlich.* (O: str. 17). Zde jsem chtěla slovo v uvozovkách nahradit slovem *zpravidla*, sdělení by tak však utrpělo, ztratilo by částečně svůj význam. Přeložila jsem tedy doslovně *normálně*, zde je doslovnost na místě.

Opakování slov a mnohonásobný větný člen (který lze nahradit jedním slovem nadřazeného nebo stejného významu) jsem ponechala v překladu tam, kde byly tyto prostředky funkční: *Lehrerinnen und Lehrer* (O: str. 13), tedy *učitelky a učitelé* namísto *Lehrkräften* (viz. *Stylisticko-morfologická rovina*, 3.2.1), *Die Gleichstellung zwischen Frauen und Männern, Jungen und Mädchen in Familie, Beruf und Gesellschaft* (O: str. 5), kde jsem při překladu nevynechala jedinou položku. V textu se též často opakují *Frauen, Männer*, i na místě, kde je jasné, o které pohlaví jde a bylo by tak možné použít i osobní zájmeno. V takovýchto případech jsem se však držela originále a důsledně ponechávala podstatná jména – *ženy, muži*.

Oproti tomu jsem často vypouštěla, jak jsem již uvedla výše, osobní zájmena, pokud zastávala funkci podmětu: *Im Berufsfindungsprozeß stehen Mädchen vor einer schwierigen Wahl: Wählen sie einen frauentypischen Beruf, haben sie ein geringeres*

Einkommen und wenig Aufstiegschancen. (O: str. 10). V některých případech jsem nahradila osobní zájmeno vztažným: *Die Erwerbsmöglichkeiten von Frauen hängen in einem hohen Maße von den gesellschaftlichen Rahmenbedingungen ab, sie sind geprägt von der geschlechtsspezifischen Arbeitsteilung und dem Bild, das eine Gesellschaft von Frauen und Männern hat.* – *Možnosti výdělků žen závisí ve vysoké míře na společenských rámcových podmínkách, které jsou určeny rozdělením práce (specifickým podle pohlaví) a obrazem, který má společnost o ženách a mužích.* (O: str. 9, P: str. 14)

Pochopitelně bylo třeba při překladu zachovat i modalitu: *Sonderfall* (O: str. 17) nebo ustálená konstrukce ... *nicht nur ... sondern (auch)* (O: str. 12).

3.4.2 Morfologická rovina

Otázce přechylování jsem se věnovala v kapitole *Stylisticko-morfologická rovina*.

Obecně platí, že trpný rod se v němčině vyskytuje častěji než v češtině. Na druhou stranu některé aktivní konstrukce (konstrukce s podmětem *man*) se do češtiny někdy převádějí jako zvrtné pasivum. Trpný rod jsem v některých případech zachovávala, někdy mě k tomu vedly pragmatické důvody, kdy autorky nechtěly označit konkrétního činitele. Trpnému rodu jsem se věnovala již v části *Stylisticko-syntaktická a gramatická rovina* (3.2.3). Zde uvedu příklady, kde jsem trpný rod zachovala i v překladu: *Mit den dort beschriebenen Menschenrechten sind jedoch nur die Rechte der bürgerlichen Männer gemeint.* (O: str. 5) *Im weitesten Sinne verbinden sich mit ihnen Forderungen nach besserer Bildung und Ausbildung für Frauen, besseren Erwerbsmöglichkeiten, d. h. auch verbesserten Aufstiegschancen, sowie die Forderung nach einer Gesellschaft, in der Frauen ihr Leben nach ihren Vorstellungen gestalten können, ohne behindert zu werden oder gar mit Repressionen rechnen zu müssen.* (O: str. 6) *Navzdory právnímu zrovnoprávnění jsou ženy ve výdělečné sféře stejně jako v ostatních oblastech života šizeny.* (O: str. 8)

Z důvodů kolokačních a po řádné konzultaci jsem někdy jednotné číslo nahradila množným a naopak: z.B. *Müll- verbrennung als Rahmenthema für verschiedene chemische Prozesse; gesellschaftliche Konsequenzen von naturwissenschaftlich-technischen **Entwicklungen*** (O: str. 16) *Nebenbei sei angemerkt, daß durch eine gleichmäßige Beteiligung beider Geschlechter an **Hausarbeit** und Kindererziehung das Problem der Honorierung wie auch konkreter Benachteiligungen zu lösen wäre.* (O: str. 17)

3.4.3 Lexikální rovina

Dále nebudu rozebírat problematiku překladů genderových termínů, pojmů ze školního prostředí, termíny lékařské a přidružené, ekonomické, z oblasti historie a práva, statistiky a výzkumu, jimž jsem se věnovala v kapitole *Stylisticko-lexikální rovina* (3.2.2).

Obecně však budu ještě mluvit o výrazech z oblasti gender studies, jejichž překlad byl mnohdy problematický. Termíny jsem proto konzultovala se Sašou Lineau, jelikož v češtině nejsou ještě plně ustálené.

3.4.3.1 Stylistická rovina výrazů

Pro adekvátní překlad je zapotřebí znalost zařazení výrazů do stylistické roviny. Náš text je v tomto ohledu na překlad jednoduchý, výrazy jsou povětšinou neutrálně (tedy vůbec) zabarvené. Stylisticky zabarvené výrazy často nahrazují uvozovky, které dávají výrazu jiné zabarvení.

Vybírat z různých významů téhož slova je samozřejmě podstatou překladatelovy práce, ale u některých slov vyjde najevo možnost, respektive nutnost volby až po několikatém přečtení. Některá slova mohou fungovat jako přídavné jméno i příslovce. Z kontextu je tak třeba odvodit, jakou funkci zde zaujímají.

3.4.4 Syntaktická rovina

Na tomto místě bych se zmínila o spojkách, které mají v každém textu důležitou funkci. V kapitole *Suprasegmentální rovina* (3.4.1) jsem se již zmiňovala o klasické konstrukci ... *nicht nur ... sondern (auch)*. Hojně jsou v textu zastoupeny především spojky *und* a *dass*, dále *damit*. Spojky v tomto textu překlad nijak nestěžovaly, odpovídaly významům, které slovníky primárně nabízejí (např. *und – u, dass – že, popř. aby*).

Typické pro německé texty je také užívání jiných interpunkčních znamének, než jaká by se objevila v českých textech na stejných místech. Náš text však většinou nevyžadoval žádnou změnu. Na tomto místě bych pouze zmínila, že se v textu vyskytuje řada středníků, které jen dokládají přítomnost rozsáhlých souvětí.

3.4.5 Pragmatická rovina

Jak jsem již několikrát uvedla, text příliš nevybočuje z neutrální roviny, což můžeme uplatnit v aspektech pragmatiky.

Zajímavým problémem byl překlad výrazu *Verfassung*, kdy jsem se nevyhnula konzultaci s rodilým mluvčím. Nebyla jsem si totiž jistá, zda jde o obecné pojmenování ústavy, nebo o oficiální název. Po řádné poradě jsem zvolila druhou možnost.

4. ZÁVĚR

Pro překlad jsem aplikovala poznatky z oblasti teorie překladu a německých reálií, bez kterých by adekvátní překlad nebyl možný. Daný text nám dokázal, že vytvořit věrný, tj. funkční překlad bez nevyhnutelných posunů, není možné. Můžeme říci, že s těmito posuny, ke kterým dochází vlivem odlišné typologie obou jazyků, souvisí snaha překladatele kompenzovat místa, která nivelizoval, v jiné části textu.

Důsledkem zvolené metody překladu, tedy dokumentárního překladu, může být exotizující efekt. Tím rozumíme, že recipient cílového textu může být překvapen například některými názvy, které zůstaly v originálním znění.

Obecně platí, že spolupráce překladatele s odborníkem je pro optimální výsledek nepostradatelná. V tomto případě byla v podstatě nezbytná konzultace s odborníkem přes gender studies, rodilými mluvčími a v několika případech i s odborníkem na český jazyk. Při překladu je zároveň třeba řešerší, které mohou pomoci zvolit vhodný ekvivalent z množin výrazů, které originální termín zahrnuje.

Zvolená metoda směřovala také ke stylové adekvátnosti překladu. Český čtenář, podobně jako německý, by tak měl číst text plný faktů a vlastních úvah autorek, získat základní přehled o historii zrovnoprávnění v Německu a mít k dispozici návrhy, které by mohly konkrétní úskalí v otázce rovnosti pohlaví vyřešit.

5. LITERATURA

5.1 Použitá

5.1.1 Primární

BIGGOVÁ, R. – BRAUNOVÁ, F. – HOFFMANNOVÁ, L. *Gleichstellung der Geschlechter im Lehrplan* Kiel, 1992.

5.1.2 Sekundární

HAVRÁNEK, B. – JEDLIČKA, A. *Česká mluvnice*. 4. vyd. Praha: SPN, 1981.

HELBIG, G. – BUSCHA, J. *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Berlin: Langenscheidt, 2001. ISBN 3-468-49493-9.

KRAUS, J., et al. *Akademický slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0607-9.

5.1.3 Internetové zdroje

Univerzita Kiel:

http://www.gendertoolbox.org/toolbox/toolboxCZ/Tschechische%20Version/5CZMateri%20alien/PDF_cz/5.3.2LinksDeutschland_cz.pdf

Centrum pro interdisciplinární výzkum žen:

http://www.gendertoolbox.org/toolbox/toolboxCZ/Tschechische%20Version/5CZMateri%20alien/PDF_cz/5.3.2LinksDeutschland_cz.pdf

Institut pro pedagogiku přírodních věd:

http://www.orbisscholae.cz/archiv/2011/2011_1_08.pdf

Ministryně pro ženy země Šlesvicko-Holštýnsko:

http://www.lidovky.cz/ministryne-pro-zeny-malem-prisla-o-ridicak-nabourala-pri-couvani-ph6-/lide.asp?c=A100109_133929_lide_mev

Spokové ministerstvo pro vzdělání a vědu: www.gendersonline.cz

Teorie o restringovaném a elaborovaném kódu:

<http://www.ucl.cas.cz/edicee/data//sborniky/kongres/tretiIII/tretiIII.pdf>

Respondenti muži: www.eficia.cz/docs/Pruzkum_verejna_sprava.pps

Reálie: www.schleswig-holstein.de

Rešerše:

www.wikipedia.org

www.google.de

www.google.cz

www.google.com

5.2 Studovaná

5.2.1 Translatologické a jazykovědné publikace

BEČKA, J. *Česká stylistika*. 1. vyd. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0020-8.

FIDELIUS, P. *Řeč komunistické moci*. 1. vyd. Praha: Triáda, 1998. ISBN 80-86138-03-8.

HOFFMANNOVÁ, J. *Stylistika a Současná situace stylistiky*. 1. vyd. Praha: Trizonia, 1997. ISBN 80-85573-67-9.

HOCHÉL, B. *Preklad ako komunikácia*. 1. vyd. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1990. ISBN 80-220-0003-5.

HÖNIG, H. *Konstruktives Übersetzen*. 2. Aufl. Tübingen: Stauffenburg, 1997. ISBN 3-86057-240-7.

JAMEK, V. *O patřičnosti v jazyce*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 1998. ISBN 80-85844-45-1.

KOLEKTIV AUTORŮ ÚSTAVU PRO JAZYK ČESKÝ AV ČR. *Pravidla českého pravopisu*. 2. vyd. Praha: Fortuna, 2002. ISBN 80-7168-679-4

KUFNEROVÁ, Z., et al. *Překládání a čeština*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 1994. ISBN 80-85787-14-8.

KUBMAUL, P. *Kreatives Übersetzen*. Tübingen: Stauffenburg, 2000. ISBN 978-3-86057-249-8.

LEVÝ, J. *Bude literární věda exaktní vědou?* 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1971.

LEVÝ, J. *Umění překlada*. 2. vyd. Praha: Panorama, 1983.

MISTRÍK, J. *Štylistika*. 2. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1989.

NORD, C. *Textanalyse und Übersetzen: theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*. 2. Aufl. Heidelberg: Groos, 1991. ISBN 3-87276-649-X.

NORD, C. *Translating as a purposeful activity: functionalist approaches explained*. 1st ed. Manchester: St. Jerome Publishing, 1997. ISBN 1-900650-02-9.

POPOVIČ, A. *Teória umeleckého prekladu*. 2. vyd. Bratislava: Tatran, 1974.

REIß, K. *Texttyp und Übersetzungsmethode: der operative Text*. 3. Aufl. Heidelberg: Groos, 1993. ISBN 3-87276-509-4.

SCHWARZ, J. *Die Kategorie der WEIBLICHKEIT im Tschechischen: Die Verwendung femininer und maskuliner Personenbenennungen für Frauen im Vergleich zum Deutschen*. Praha: Filozofická fakulta UK, 1999. ISBN 80-85899-81-7.

VILIKOVSKÝ, J. *Překlad jako tvorba*. Přeložil Emil Charous. 1. vyd. Praha: Železný, 2002. ISBN 80-237-3670-1.

5.2.3 Slovníky

AUBERLE, A., et al. *Duden: Deutsches Universalwörterbuch*. 6. Aufl. Mannheim: Dudenverlag, 2007. ISBN 978-3-411-05506-7.

CHIARO, M. G., et al. *Duden: Das Stilwörterbuch*. 8. Aufl. Mannheim: Dudenverlag, 2001. ISBN 3-411-04028-9.

FILIPEC, J., et al. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. 4. vyd. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1347-4.

GÖTZ, D. – HAENSCH, G. – WELLMANN, H. *Langenscheidt: Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache*. Berlin und München: Langenscheidt KG, 2003. ISBN 3-468-49036-4

PALA, K. – VŠIANSKÝ, J. *Slovník českých synonym*. 3. vyd. Praha: NLN, 2001. ISBN 80-7106-450-5.

